

**Problematyka 26. Międzynarodowej
Konferencji Naukowej nt.**

**„Wpływ kryzysu na funkcjonowanie
przedsiębiorstw oraz zmiany struktur
przestrzennych przemysłu i usług”**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF CRACOW
INSTITUTE OF GEOGRAPHY
**DEPARTMENT OF ENTREPRENEURSHIP
AND SPATIAL MANAGEMENT**

POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY
COMMISSION OF INDUSTRIAL GEOGRAPHY

**Main Theme of 26th International
Scientific Conference on**

**“Impact of Crisis on the Activity
of Enterprises and Changes in the Spatial
Structures of Industry and Services”**

edited by

Zbigniew Ziolo and Monika Borowiec

CRACOW – WARSAW 2010

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

UNIwersytet PEDAGOGICZNY
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
INSTYTUT GEOGRAFII
**ZAKŁAD PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
I GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ**

POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
KOMISJA GEOGRAFII PRZEMYSŁU

Problematyka 26. Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt.

**„Wpływ kryzysu na funkcjonowanie
przedsiębiorstw oraz zmiany struktur
przestrzennych przemysłu i usług”**

pod redakcją

Zbigniewa Ziolo i Moniki Borowiec

KRAKÓW – WARSZAWA 2010

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Redakcja techniczna: Krzysztof Wiedermann

Współpraca redakcyjna: Wioletta Kilar, Tomasz Rachwał, Witold Wileczyński

ISBN 978-83-7271-640-8

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
Instytutu Geografii
Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Komisja Geografii Przemysłu
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Adres: ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków

www.up.krakow.pl/geo/przemysl.html

www.up.krakow.pl/geo/industry.html

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wprowadzenie

Kryzys finansowy i związany z nim kryzys gospodarczy w zasadniczym stopniu zmienił uwarunkowania rozwoju przedsiębiorstw przemysłowych, światowych korporacji oraz związanych z nimi różnej skali układów przestrzennych od skali światowej, poprzez skale krajowe do skali regionalnej i lokalnej. Wynika to z faktu, iż podstawowymi elementami wpływającymi na kształtowanie się układów przestrzennych są różnorodne podmioty gospodarcze odznaczające się określonym potencjałem ekonomicznym i rodzajem działalności. Zjawiska kryzysowe w różnym stopniu wpływają na podmioty gospodarcze zlokalizowane w poszczególnych krajach i regionach. Generalnie należy przyjąć, że sytuacja kryzysowa z jednej strony wpłynęła na ograniczenie działalności gospodarczej, a z drugiej na stworzenie warunków możliwości rozwojowych np. Chiny.

Wychodząc z powyższych założeń problematyce tej poświęcona jest 26. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. „Wpływ kryzysu na funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz zmiany struktur przestrzennych przemysłu i usług” (Kraków, 6-7 grudnia 2010 r.) organizowana przez Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przy współpracy Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Sekcji Gospodarki Przestrzennej Komisji Nauk Ekonomicznych PAN oddział w Krakowie. Niniejsza konferencja stanowi forum dyskusji nad dalszym rozwijaniem i poszukiwaniem nowych problemów badawczych związanych ze zmianami zachowań przedsiębiorstw przemysłowych oraz przebudową struktur gospodarczych w latach światowego kryzysu finansowego i gospodarczego.

W czasie obrad dokonana będzie prezentacja wybranych studiów, które z określonego punktu widzenia przedstawiają wpływ sytuacji kryzysowej na kształtowanie się światowej przestrzeni ekonomicznej, a na tym tle zachowania się przedsiębiorstw przemysłowych wybranych układów regionalnych a także przemian dokonujących się na rynku pracy i w strukturach demograficznych. Tendencje rozwoju gospodarczego przedsiębiorstw i związanych z nimi układów regionalnych wpływają na zwiększenie dochodów ludności i kierunki ich wydatkowania. Szczególnie odnosi się to do turystyki, której rozwój w zasadniczym stopniu zależy od zasobów finansowych ludności, zainteresowań a także poziomu atrakcyjności określonych miejsc i krajów.

Na początku przedstawiona zostanie geneza kryzysu oraz jego uwarunkowania i skutki społeczne (T. T. Brzozowski, K. W. Krupa, Z. Ziolo).

Kolejne wystąpienia odnosić się będą do wpływu kryzysu na zmianę produkcji przemysłowej (T. Rachwał), funkcjonowania sektora motoryzacyjnego

(P. Lizak, P. Nowak, M. Wójtowicz), przemysłu rybnego (P. Czapliński), kształtowania korporacji światowej Panasonic (W. Kilar).

Wpływ sytuacji kryzysowej na układy regionalne przedstawiony zostanie na przykładzie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w zakresie handlu (K. Kowalska), zmiany struktury przestrzennej obszaru Zabłocia (K. Świerczewska-Pietras), przemiany usług województwa małopolskiego (N. Grad), przemiany miejskiej sieci osadniczej województwa łódzkiego (J. May).

Ograniczenie rozmiarów produkcji wielu przedsiębiorstw przemysłowych wpłynęło na zmiany rynku pracy, możliwości wykorzystania na nim starszej grupy wiekowej ludności oraz przemiany demograficzne (P. Brezeń i W. Spallek, S. Kurek, R. Rettinger). Zmieniające się rynki pracy oddziałują także na zmiany kierunków kształcenia (M. Borowiec, D. Piróg) oraz uruchamiają procesy migracji (D. Nowotnik).

Rozmiary kryzysu wpłynęły także na osłabienie ruchu turystycznego w skali światowej (R. Rettinger i P. Staszak, M. Zdoń-Korzeniowska i T. Rachwał), wybranych regionów (A. Kibycz, R. Malarz, F. Mróz, W. Warcholik i M. Semczuk).

Światowy kryzys gospodarczy, który jest wynikiem negatywnych oddziaływań reguł ekonomicznych znajduje swoje odzwierciedlenie w zróżnicowanych układach przestrzennych poszczególnych krajów. Przedstawiają to prace poświęcone analizie sytuacji kryzysowych występujących na terenie Federacji Rosyjskiej, w tym obszaru Syberii (N. Batsun, E. Gafarova, A. Jakobson, J. Ładysz i A. Ładysz, E. A. Rush, N. M. Syssoeva i P. Sadovsky), Chin (K.W. Krupa), francuskich regionów (S. Dorocki) i regionu Republiki Czeskiej (O. Šerý).

Zaprezentowana problematyka badawcza podejmowana w krajowych i zagranicznych ośrodkach akademickich, wskazuje na różnorodność skutków kryzysu gospodarczego, który z różnym nasileniem zaznacza się w przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych, a także w układach krajowych i regionalnych.

Zbigniew Ziolo, Monika Borowiec
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Introduction

The lately experienced financial crisis and the accompanying economic troubles have essentially influenced the conditions for the development of industrial enterprises, world companies, and the related spatial patterns in both global scale and also in the national, regional and local dimensions. This is the result of the fact, that the fundamental elements influencing the development of spatial patterns are individual firms with the defined economic potentials and kinds of activity. Various aspects of crisis have strong repercussions in the activities of firms located in particular countries and regions. On the one hand they have caused the severe reductions of economic activity, but on the other, in some places, they showed to be the advantageous factors stimulating and supporting the economic development, e.g. in China.

The above assumptions constitute the appropriate context for the 26th International Scientific Conference on “Impact of Crisis on the Activity of Enterprises and Changes in the Spatial Structures of Industry and Services”, arranged in Kraków on December 6-7, 2010. The Conference is organized by the Department of Entrepreneurship and Spatial Management, Geographical Institute of the Pedagogical University in Kraków, in collaboration with the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, as well as with the Spatial Management Section of the Economic Sciences Commission, Kraków Branch of the Polish Academy of Sciences. The Conference is to be the forum for discussion aimed at the development of concepts concerning the changing behavior of industrial enterprises and the economic transformation processes in the period of the world financial and economic crisis.

The selection of studies which are to illustrate the influence of crisis on the world economic scene will be presented during the Conference. Against this background there will be presented also results of investigations concerning the changing behavior of enterprises and the whole regional systems, as well as the repercussions of these processes from the point of view of the job market and demographic structures. The growth of firms and the accompanying processes of regional development result in the growing incomes and in the changing expenditure tendencies. This is particularly important from the point of view of the development of tourism, which depends strongly not only on the attractiveness of places and regions, but first of all, on the financial wealth of population.

In the beginning there will be presented the origins of crisis, its conditions and social consequences (Z. Ziolo, K.W. Krupa, T.T. Brzozowski). The succeeding presentations will be devoted to the general changes in industrial activities influenced by the crisis (T. Rachwał), the behavior of the motor vehicles industry

(P. Lizak, P. Nowak, M. Wójtowicz), the fish processing industry (P. Czaplński), and the Panasonic Corporation (W. Kilar).

The impact of crisis on regional systems will be presented on the example of the direct foreign investment in the area of the wholesale and retail trade (K. Kowalska), evolution of the spatial structure of the Zabłocie industrial estate (K. Świerczewska-Pietras), changes in the service sector in Małopolska voivodship, and the changes in settlement network of the Polish Midlands (J. May). Reductions of the production volumes in numerous industrial enterprises have also influenced the labor market, the possibilities of gaining jobs by the older people, as well as the demographic processes (P. Brezeń and W. Spallek, S. Kurek, R. Rettinger). In turn, the changing labor markets do influence the changes in the area of education (M. Borowiec, D. Piróg), and also stimulate the migration processes (D. Nowotnik).

The huge scale of financial crisis has also been reflected in the essential reduction in the touristic movement both in the global scale (R. Rettinger and P. Staszak, M. Zdon-Korzeniowska and T. Rachwał), and in particular countries and regions (A. Kibycz, R. Malarz, F. Mróz, W. Warcholik and M. Semczuk).

The word economic crisis which resulted from the negative side effects of the economic processes has found its reflection in various spatial patterns of particular countries. It will be shown in presentations concerning the analyses of situations which appeared in connection with the crisis in Russian Federation, an particularly in Siberia (A. Jakobson, E.A. Rush, E. Gafarova, N. Batsun, N. M. Syssoeva and P. Sadovsky, J. Ładysz and A. Ładysz), China (K.W. Krupa), regions of France (S. Dorocki), and the Czech Republic (O. Šerý).

The broad array of studies which have been performed in the domestic and foreign academic centers shows that the consequences of crisis are strongly differentiated, and that they are experienced, with various intensities, by the enterprises in both manufacturing and services sectors. Moreover they could also be reflected in the national and regional spatial patterns.

Zbigniew Ziolo, Monika Borowiec
Pedagogical University of Cracow

*Tłumaczył / Translated by
Witold Wilczyński*

NATALIA BATSUN

Irkutsk State Technical University

Quality of Life and Market

Market in itself cannot protect the society and economy from crisis. To reach this purpose it is necessary to lay the foundation for development of production and quality of life of the population on the basis of a deep analysis of the real economic situation. This is characteristic for the periods of crisis that some negative processes occur in all spheres of public life, that is to say social stratification, decrease of economy and environmental deterioration.

Quality of life is a complex social and economic category. Only having comprehensively estimated the standards of living, as well as the social and economic aspects of development for some time interval, it is possible to assess the quality of life of the population.

Market system is imperfect from the point of view improvement of quality of life, the basic components of which are: population health, education, quality of human resources, environmental safety, etc. This is because market economy is not focused on production of goods that are socially important, and there exists no perfect economic mechanism for securing environmental safety.

Interaction between the state institutions and business can be effective if this interaction is directed at the overall aims, and quality of life should be such a purpose. More and more popular is becoming the concept of quality of life of the population, quality of activity, as a guarantee of sustainable economic development, instead of evaluating only the quality of goods and services.

Recently, the demand for environmentally pure production has been increasing, and if some new requirements occur, there should exist a new offer satisfying the new consumer needs. The market of environmentally pure production in Russia has been yet limited in comparison with foreign countries.

Solving environmental problems can often bring to emerging of new possibilities and to receiving new benefits by the enterprises:

- additional possibilities for development of business activity;
- increase of competitive advantages, as the companies investing into non-polluting technologies earlier than others, have a chance to become leaders, first of all in the home market; the competitors which are incapable to sustain high ecological standards have to leave the market.

Such an economic concept will help Russia to become a real participant of modern world economic communities and to participate in the processes of globalization, while a serious obstacle can be the gap between the quality of Russian goods and international environmental standards.

PAWEŁ BONAR

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Funkcjonowanie korporacji Ericsson w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego

Postępujący proces rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturowego wpływa na zmianę dotychczasowej bazy ekonomicznej i prowadzi do nowej fazy rozwoju cywilizacyjnego, odznaczającej się kreowaniem społeczeństwa informacyjnego. Dokonuje się on w wyniku pojawiania się nowych osiągnięć technologicznych i technicznych, które prezentują nowe podmioty gospodarcze związane z przemysłem IT. Wykorzystanie jego nowych możliwości zmienia często dotychczasowe metody produkcji, organizacji i zarządzania oraz gromadzenia i przetwarzania dużej ilości informacji oraz wpływa na budowanie gospodarki opartej na wiedzy (Zioło 2009).

Wpływ wiodących korporacji informatycznych i teleinformatycznych na kreowanie społeczeństwa informacyjnego oraz budowanie gospodarki opartej na wiedzy skłania do przeprowadzenia analizy procesu kształtowania się jednego ze wspomnianych podmiotów.

W świetle przedstawionych przesłanek przedmiotem niniejszych rozważań jest analiza działalności korporacji telekomunikacyjnej i teleinformatycznej Ericsson (Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson). Jej celem jest przedstawienie procesów kształtowania się i organizacji przestrzennej ponadnarodowej korporacji Ericsson w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego.

Ericsson to firma działająca na rynku od ponad stu trzydziestu lat. Ciągłe się rozwija wykorzystując w tym celu przede wszystkim wiedzę i innowacje. Firma założona początkowo jako warsztat urządzeń telegraficznych stała się wiodącym dostawcą usług i serwisów dla operatorów telekomunikacyjnych. Ericsson to obecnie największy na świecie dostawca technologii i usług dla operatorów telekomunikacyjnych, jest liderem w dziedzinie technologii mobilnych 2G, 3G i 4G i obsługuje sieci, z których korzysta ponad miliard abonentów. W skład oferty korporacji wchodzi infrastruktura sieci stacjonarnych i mobilnych, usługi telekomunikacyjne w tym oprogramowanie, rozwiązania szerokopasmowe oraz multimedialne dla operatorów, przedsiębiorstw i instytucji branży medialnej (www.ericsson.pl).

Wyrazem rozwoju korporacji jest wzrost jej potencjału ekonomicznego w latach 1970-2009 jest wzrost wartości sprzedaży z 656,86 mln USD do

29,04 mld USD, tj. ponad 44,1 - krotnie, wartości aktywów z 1,05 mld USD do 37,95 mld USD, tj. ponad 36,2 – krotnie, wartości zysków z 42,09 mln USD do 580,45 mld USD, tj. ponad 13,7 – krotnie, wartości kapitału własnego z 332,6 mln USD do 19,67 mld USD, tj. ponad 59,1 - krotnie oraz zatrudnienia z 61,9 tys. do 82,59 tys. osób, tj. ponad 1,3 - krotnie

Już w późnych latach 90-tych XIX wieku Ericsson działał na całym świecie - w tym w takich krajach, jak Wielka Brytania, Rosja i Meksyk. Obecnie firma Ericsson prowadzi działalność w 185 krajach, a ponad 95% sprzedaży ma miejsce poza Szwecją. Obecnie Ericsson umacnia się na rynkach wschodnich - przede wszystkim w Chinach i w Indiach, o czym świadczy duża liczba regionalnych przedstawicielstw lokalizowanych w tych dwóch państwach. W Chinach zlokalizowano ich 56, tj. 19,5% ogółu przedstawicielstw na całym świecie, natomiast na terenie Indii znajduje się 30 (tj. 10,5 % ogółu) tego typu oddziałów. Chińskie firmy stały się największym klientem firmy Ericsson, generując już 7 % przychodów spółki. Zaraz za nimi plasują się Indie, które pod względem przychodów są dla koncernu równie ważnym rynkiem, jak USA. Na obu Ericsson realizuje po 6 % swoich przychodów.

Postępujący proces rozwoju technologii w zakresie telekomunikacji i łączności, a także opanowywanie coraz rozleglejszych rynków chińskich i indyjskich pozwoliło skutecznie przeciwdziałać negatywnym skutkom globalnego kryzysu gospodarczego oraz stwarza korzystne szanse dalszego rozwoju korporacji Ericsson.

Literatura:

- Zioło Z., 2009, *Struktura przestrzenna przemysłu informatycznego w Polsce w 2007 roku*, [w:] Problematyka XXV. Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. „Procesy transformacji przemysłu i usług w regionalnych i krajowych układach przestrzennych”, red. Z. Zioło i T. Rachwał, Warszawa – Kraków.
- Bonar P., 2010, *Kształtowanie się ponadnarodowej korporacji Ericsson*. (praca magisterska), Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej, Instytut Geografii UP, Kraków.

Zmiany kierunków kształcenia akademickiego w Polsce

W procesie kształtowania gospodarki opartej na wiedzy i przewyższania skutków kryzysu gospodarczego coraz większego znaczenia nabiera jakość kapitału ludzkiego, która zależy od jakości funkcjonowania szkolnictwa, zwłaszcza na poziomie wyższym. W warunkach nasilających się procesów globalizacji i integracji europejskiej, upowszechnienia szkolnictwa wyższego i rosnącej konkurencji na rynku pracy coraz większego znaczenia nabiera nie tylko poziom wykształcenia i doświadczenie zawodowe ale także kierunki ukończonych studiów. Jak przyjmuje R. Z. Morawski (2009) celem polityki finansowej w warunkach kryzysu finansowego powinna być stymulacja innowacyjności, kreatywności i przedsiębiorczości podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie szkolnictwem wyższym i wykorzystanie kryzysu jako szansy do opracowania strategii i przeprowadzenia reform polskiego szkolnictwa.

Szkolnictwo wyższe w Europie podlega przemianom, które wiążą się ściśle z realizacją idei budowania Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego jako najważniejszego założenia Procesu Bolońskiego rozpoczętego w 1999r. Jako jedno z trudniejszych wyzwań stojących przed polskim systemem szkolnictwa można zatem uznać jego internacjonalizację. W celu podnoszenia konkurencyjności gospodarki poprzez zwiększanie potencjału i jakości zasobów intelektualnych konieczne jest zwiększenie wydatków na działalność badawczo-rozwojową i szkolnictwo wyższe, podejmowanie i zacieśnianie współpracy szkół wyższych z przemysłem, uświadamianie konieczności ustawicznego kształcenia, ciągłe dopasowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy poprzez uruchamianie nowych kierunków studiów i zwiększanie umiejętności praktycznych absolwentów. Szczególnie ważnym dla kształtowania gospodarki opartej na wiedzy jest rozwój kierunków ścisłych, technicznych i matematyczno-przyrodniczych.

W niniejszych rozważaniach zmierzano do określenia zmian funkcjonowania szkolnictwa wyższego Polsce i jego roli w łagodzeniu skutków kryzysu gospodarczego poprzez kształtowanie kierunków studiów odpowiadającym na potrzeby zmieniających się rynków pracy. Zachodzące zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej znajdują pewne swoje odzwierciedlenie w kierunkach kształcenia akademickiego w latach 1990-2008. Ogólne tendencje przejawiają się w zwiększaniu udziału kierunków humanistycznych na rzecz zmniejszania udziału kierunków technicznych. Na ogólne tendencje przemian strukturalnych

w odmiennym stopniu wpływają kierunki kształcenia w uczelniach publicznych i niepublicznych, w których udział studentów wynosi odpowiednio 65,8% i 34,2%. W uczelniach publicznych dominujące znacznie mają kierunki z grupy nauki społeczne, gospodarka i prawo, których udział w ogólnej liczbie studentów tych uczelni wynosi 33,7%, a następnie technika, przemysł, budownictwo - 19,5%. Natomiast w uczelniach niepublicznych udział studentów nauk społecznych, gospodarki i prawa był znacznie wyższy niż w uczelniach publicznych (o 22pp.), natomiast aż o 17pp. niższy był udział studentów grupy technika, przemysł, budownictwo i stanowili oni zaledwie 2,5% ogólnej liczby studentów w tego typu uczelniach.

Literatura:

Morawski R. Z., 2009, *Uwarunkowania międzynarodowe i internacjonalizacja szkolnictwa wyższego*, [w:] *Polskie Szkolnictwo Wyższe. Stan, uwarunkowania i perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Rynek pracy województwa dolnośląskiego w okresie spowolnienia gospodarczego

W okresie spowolnienia gospodarczego, będącego następstwem światowego kryzysu finansowego w latach 2007- 2009 następują przemiany na regionalnych rynkach pracy, w tym na rynku pracy województwa dolnośląskiego. Rynek pracy jest rozumiany jako całokształt zagadnień związanych z kształtowaniem podaży i popytu pracy. Sytuacja na rynku pracy jest efektem oddziaływania wielu złożonych procesów. Z jednej strony jest ona pochodną poziomu rozwoju i struktury gospodarki, z drugiej zaś na kształt rynku pracy wpływają zmiany związane z ciągle postępującą integracją Polski z Unią Europejską. W ostatnich latach istotną rolę w kształtowaniu sytuacji na regionalnych rynkach pracy odgrywają także procesy gospodarcze o charakterze globalnym związane szczególnie ze światowym kryzysem finansowym.

Proces ten znajduje swoje odzwierciedlenie w tendencjach kształtowania rynku pracy województwa dolnośląskiego w latach 2000-2009. Wpływa on na zmianę w aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia z uwzględnieniem wybranych kategorii demograficzno-ekonomicznych ludności. Przeprowadzono również analizy dotyczące struktur pracujących według głównych sektorów gospodarki będące podstawą do określenia ich typologii. Szczególną uwagę w opracowaniu poświęcono problematyce bezrobocia, jego typologii i struktur. Powyższe elementy rynku pracy zaprezentowano w układach lokalnych regionu z określeniem ich przestrzennego zróżnicowania i natężenia. Stały się one następnie podstawą do ujęcia konkurencyjności intraregionalnej układów lokalnych województwa pod względem syntetycznych wskaźników zatrudnienia i bezrobocia.

Na podstawie badań empirycznych podjęto próbę określenia prawidłowości rozwojowych kształtowania rynku pracy w układach lokalnych i regionalnych.

Kryzys jako problem filozoficzno-społeczny

Spośród wielu interpretacji zjawiska kryzysu, najwięcej uwagi poświęca się jego skutkom ekonomiczno-gospodarczym, a stosunkowo mniej skutkom społecznym, które z etycznego punktu widzenia mogą budzić niepokój. Niesprzyjające nastroje społeczne, których źródeł należy upatrywać w załamaniu się gospodarki światowej ujawniają się z czasem również w środowiskach lokalnych, choćby poprzez kurczenie się rynku pracy, obniżenie dochodów czy zachodzące zmiany w zakresie świadomości oraz postrzeganie zewnętrznych mechanizmów rynkowych jako obcych, groźnych, bo często niezrozumiałych.

Zjawiska kryzysowe mają swe negatywne odzwierciedlenie nie tylko w sferze gospodarki ale także wpływają na stan psychiczny społeczeństwa. Na taki trop interpretacyjny naprowadza greckie określenie „krisis”, oznaczające w sensie ogólnym, wybór, decydowanie, zmaganie się i walkę. To stan działania w warunkach presji czasu. Greckie słowo mieści też w sobie takie cechy, jak nagłość, urazowość i - co nas najbardziej interesuje - subiektywne konsekwencje urazu w postaci przeżyć negatywnych. W czasach płynnej nowoczesności egzystencja działa w sieci zależności i połączeń. Otoczenie, w którym bytujemy osadza nas w jakimś kontekście społecznym, czyniąc z obcego, pozapodmiotowego środowiska określoną polistrukturę, która w subiektywnym odczuciu jawi się często jako niepewna, nieprzewidywalna i ryzykowna. Egzystencjalne niepokoje wypływają najczęściej z doświadczeń własnych lub innych, których znamy. Oni, podobnie jak my, zdani są na tę samą przestrzeń i porównywalne warunki, w których obok wartości pozytywnych występują także negatywne, powodując stan wewnętrznej dysharmonii. Choć jako zjawisko ekonomiczne interpretowane jest w kategoriach załamania wzrostu gospodarczego, który charakteryzuje się znacznym zmniejszeniem produkcji, realnych dochodów i wzrostem bezrobocia, w pewnym sensie jest wynikiem działań człowieka. O ile samego kryzysu można się spodziewać, choćby po objawach i tendencjach w gospodarce, to zachowania człowieka przewidzieć już niepodobna. Spojrzenie na kryzys w kategoriach przyczyny i skutku zakłada pewien paradoks: jest dziełem człowieka i w największym stopniu uderza właśnie w niego. Spoglądając na kryzys oczyma jego beneficjenta – podmiotu, można się przekonać o sile jego oddziaływania, bo- wiem całe życie człowieka to pasmo ciągłych zmian, jako następstwa krytycznych wydarzeń. Jednym z nich pozostaje kryzys.

Funkcjonowanie przemysłu przetwórstwa rybnego w Polsce w okresie kryzysu gospodarczego

Przetwórstwo rybne to obecnie jedna z najbardziej dynamicznie rozwijających się grup działalności przemysłu spożywczego w Polsce. W ostatnim dziesięcioleciu produkcja sprzedana przemysłu przetwórstwa ryb wzrosła ponad trzykrotnie.

W warunkach spowolnienia gospodarczego wywołanego światowym kryzysem gospodarczym przedsiębiorstwa przetwórstwa rybnego wykazują nadal dużą zdolność adaptacji do zmieniających się turbulentnie warunków gry rynkowej. Tylko w 2009 r. wielkość całkowitej produkcji wyrobów konsumpcyjnych średnich i dużych przedsiębiorstw przetwórstwa rybnego w Polsce, zwiększyła się o około 4,0% jednak przy dużych zmianach asortymentowych.

Ponadto mimo sygnalizowanego spowolnienia, liczba zakładów przetwórstwa rybnego wzrasta. Dzieje się tak głównie na skutek uruchamiania przez przedsiębiorstwa kolejnych zakładów przetwórczych uprawnionych do handlu produktami rybnymi na obszarze UE. Można więc przyjąć, że rynek europejski zagwarantował nie tylko byt gospodarczy przedsiębiorstwom już istniejącym, ale stał się impulsem do powstawania nowych jednostek produkcyjnych oferujących swe produkty i usługi na rynku unijnym.

W grupie zakładów uprawnionych do sprzedaży bezpośredniej tylko na rynki lokalne w kraju, również obserwuje się wyraźny wzrost ilościowy. Jest on jednak związany z innymi źródłami pozyskiwania surowca oraz z innym trybem powstawania podmiotów gospodarczych.

W 2009 roku, województwach nadmorskich znajdowało się 145 zakładów z uprawnieniami do handlu z krajami UE (75 w województwie pomorskim i 70 w zachodniopomorskim), co jednak stanowiło zaledwie 58,5% wszystkich przetwórci w kraju. Wśród pozostałych miejsc lokalizacji na uwagę zasługują duże aglomeracje miejskie lub miejsca położone wzdłuż najważniejszych szlaków komunikacyjnych. Można więc przyjąć, że zmienia się istotność najważniejszych czynników lokalizacyjnych dla tego rodzaju działalności z surowcowych na popytowe.

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej wzrosło zainteresowanie tak konsumentów jak i przedsiębiorstw zagranicznych produktami polskimi. Polskie

przedsiębiorstwa na skutek wyraźnych przewag cenowych i porównywalnej jakości, stały się konkurencyjne względem przedsiębiorstw i produktów unijnych. Ze względu na niższe koszty produkcji przedsiębiorstwa zagraniczne są również zainteresowane zlecaniem produkcji swoich wyrobów zakładom zlokalizowanym na terenie Polski.

W efekcie powyższych zmian i jednoczesnym dostosowywaniu polskich zakładów do unijnych wymagań higieniczno-sanitarnych w pierwszych latach funkcjonowania Polski w ramach UE nastąpił wzrost eksportu przetworów rybnych. Obecnie na skutek silnego lobby, widoczny jest jednak proces wyrównywania się cen produktów przetwórstwa rybnego na rynkach Unii Europejskiej, a przewagi cenowe polskiego przetwórstwa powoli, ale systematycznie się obniżają.

Pewną odpowiedzią polskich przedsiębiorstw na zmieniające się unijne uwarunkowania rynkowe, a pośrednio również kryzys gospodarczy jest budowanie konkurencyjności przez konsolidację rynku, czego przykładem mogą być np. grupy kapitałowe.

Wpływ kryzysu gospodarczego na przemiany struktur regionalnych Francji

Uznaje się, że kryzys finansowy, którego symbolicznym początkiem było bankructwo banku Lehman Brothers we wrześniu 2008 r., w pierwszej kolejności uderzył w kraje najbardziej rozwinięte. Postępująca recesja gospodarcza z czasem objęła swym zasięgiem wszystkie sektory gospodarki światowej, oddziałując coraz większym stopniu na krajowe rynki pracy. Jak podaje sprawozdanie Komisji UE „Zatrudnienie w Europie” za rok 2009, po wieloletnim okresie wysokiego wzrostu gospodarczego i intensywnego tworzenia miejsc pracy, kryzys światowy ogarniając kolejne przedsiębiorstwa, miejsca pracy i gospodarstwa domowe wywiera negatywny wpływ na możliwości zarobkowe i perspektywy obywateli UE. Powszechnym zjawiskiem w państwach europejskich stało się odwrócenie tendencji na rynku pracy, przejawiającym się ciągłym wzrostem bezrobocia. Jak podaje Eurostat od początku kryzysu zatrudnienia w UE skurczyła się o ponad 4 mln miejsc pracy, natomiast na świecie ok. 20 mln. Spadek zatrudnienia był niemal dwa razy wyższy w krajach rozwiniętych niż w krajach rozwijających się. W krajach rozwijających się kryzys najbardziej dotknął branże ukierunkowane na eksport i, w mniejszym stopniu rolnictwo. Natomiast w krajach rozwiniętych sektory produkcji oraz handlu. Zwolnienia w budownictwie dotyczyły w podobnym stopniu różnych regionów, krajów rozwiniętych i rozwijających się. Jak podaje Euronews z kwietnia 2010 roku powrót rynku pracy do stanu sprzed kryzysu zajmie jeszcze wiele czasu, lecz każde ożywienie gospodarcze musi przełożyć się na wzrost liczby miejsc pracy. Ekonomiści zauważają, że w wyniku kryzysu gospodarczego i różnic w tempie jego wpływu na gospodarkę poszczególnych jednostek, w ostatnich latach zmalała przepaść pomiędzy bogatymi regionami a tymi, słabiej rozwiniętymi.

Przejawia się to w regionalnym zróżnicowaniu wpływu kryzysu finansowego na gospodarkę Francji, czego wyrazem m.in. są zmiany struktury zatrudnienia. Uwidacznia się to w relacji między przemianami wielkości zatrudnienia a stopniem rozwoju gospodarczego regionów.

The Role of Marketing and Logistical Technologies in Creating Multiplicative Effect of Territorial Development

The development of market structures occurs in conditions of uncertainty and risk, which is reflected in the activities of all stakeholders of transport and logistics system in the region. In these circumstances it is important to assess the level of risk of lost or reduced income, the probability of which can be calculated. Since this probability can be determined, there exist a possibility to improve management practices.

The proposed risk classification of the logistics process includes: - internal risks associated with the processes of software, distribution, transportation of material resources; - intersystem risks associated with the processes of funding and servicing; - trade risks associated with the processes of exchange at international and interregional scale. Each type of risk of damage or loss of potential income generally affects the living standards in the region, and this is usually reflected not only in the regional incomes, but also in the social structure.

Specificity of the historical development of Russian transport system makes us to try to reduce the risk of logistics in the organization of international transport. For this reason, the study of foreign and domestic logistics today are aimed at the prediction of the «risk points» of logistics process.

Foreign experts distinguish these types of logistics risks specific to the process of international transportation: - the environmental risks associated with pollution; - the technical and technological risk, reflected in the reduction of the efficiency of transport processes due to technical inconsistencies in the process of loading and unloading works; - information risk associated with delays in the collection of information accompanying the logistics flow; - customs risks and barriers associated with the loss of time due to paperwork.

Among the main directions for improvement of transport there are the multi-nodal transportation systems projects and the development of new transportation routes. It should be emphasized that the number of efficient and safe transportation routes is highly insufficient. In particular, the paved roads consist of some 60% of the overall Russian road network. For this reason, it is difficult to establish effective systems for combined transport in the short term. Considering

the transport system of Russia as a link in an integrated international supply chain and part of the global logistics system, it can be assumed that the level of risk connected with the utilization of this system will be considerably higher. From the point of view of international community Russia can be considered very important transit country and area of consumption. In spite of those the foreign partners are seldom inclined to cooperate and invest here due to the various forms of potential risks. Firstly, they realize the lack of logistic system which is insufficient from the point of view of the combined transport within the country. This factor greatly reduces the possibility of organizing the supply of consumer goods in remote areas. Secondly, the transport system of Russia today does not meet the requirements of the organization of international transport (parameters of speed and volume of supply). Thirdly, there is a technological risk at the stage of loading and unloading. Due to these factors the Russian economy and society still suffer from inconsistency of transport routes, the insufficient organization of cargo transportation by air, low level of adaptation of containers that are loadable at sea vessels, river and rail transport, and the resulting highly reduced possibilities of organizing multimodal transport network.

ELENA GAFAROVA

Irkutsk State Technical University

The System Approach to Innovative Development of Regional Foodstuff Market in Conditions of Crisis

Efficient control of the consumer market of foodstuffs can be considered a key direction in the economic development of Irkutsk region. This market is strategically important from the point of view of human capital of the region, since foodstuffs constitute the necessary condition for preservation and maintenance of a healthy population.

The economic crisis has been negatively reflected in functioning of the foodstuffs market that is caused by the factors having both internal and external character.

Thus, increasing the cost of some kinds of foodstuff has negatively affected consumers' demand, as the incomes of population in the conditions of crisis are at the same time decreasing. The structure of production and sale of foodstuff has changed. While retail prices were growing, the wholesale ones (for the peasants) were decreasing. Lack of coordinated communications between manufacturers and consumers interfered the process of replacement imported goods by the domestic production. Due to long procedure of registration of credits and insufficiency or absence of pledge, the possibilities of small business were limited in subsidizing programs.

In conditions of the economic crisis, the primary task of enterprises in food-processing industry is the aspiration to innovative development, reduction in costs of production to become competitive. Innovative development of regional consumer market of foodstuff is impossible without the system approach, based on effective interaction of regional state bodies with manufacturers. Such an approach should take into account the best satisfaction of consumers. The system approach should provide coordination of informational, technological, financial, organizational and legal components of innovative process.

Innovative development of regional consumer market of foodstuff should be aimed at solving economic and social problems of the region with the purpose of protection of the rights and interests of manufacturers and consumers. Such an approach will allow to make this sector of economy more effective, and this is the necessary to improve the human capital quality.

NINA GRAD, MATEUSZ DUSZYK

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Rola usług i ich lokalizacji w przekształceniach społeczno-gospodarczych województwa małopolskiego po 2000 roku

Rozwój usług i innowacyjnej produkcji jako czynnik restrukturyzujący gospodarkę województwa małopolskiego działa w sposób zróżnicowany zarówno w ujęciu strukturalnym i przestrzennym. Najwyższym tempem wzrostu cechują się określone grupy działalności. Są to usługi o charakterze nowoczesnym, pełniące ważną rolę w procesie transformacji gospodarki i będące czynnikami stymulującymi rozwój społeczno-gospodarczy regionu.

Głównym celem opracowania była charakterystyka istotnych zmian zachodzących w strukturze przestrzennej wybranych usług w województwie małopolskim oraz określenie zespołu czynników zmian ich lokalizacji na przykładzie miasta Krakowa. Do badań wybrano lata 2004 – 2009. W opracowaniu posłużono się danymi Urzędu Statystycznego w Krakowie oraz branżowymi katalogami firm. Analiza katalogów pozwoliła na wyróżnienie firm i instytucji w województwie małopolskim, charakteryzujących się łatwiejszym rynkowym do nich dostępem. Realizacja celu dokonana została poprzez zadania szczegółowe:

1. Określenie dynamiki rozwoju wybranych usług w województwie małopolskim.
2. Porównanie dynamiki rozwoju wybranych usług w układzie centrum-peryferia, centrum-strefa podmiejska (obszar oddziaływania miasta), centrum (Kraków) – centrum (wybrane lokalne ośrodki miejskie).
3. Analiza i wyróżnienie czynników oraz tendencji lokalizacyjnych firm usługowych reprezentujących konkretne działalności w przestrzeni Krakowa.

Przedmiotem zainteresowania tego opracowania były wybrane działalności usług produkcyjnych otoczenia biznesu (usługi finansowe, obsługa nieruchomości i firm) oraz usług i produkcji nowych technologii. Wyniki wskazują, że struktura wybranych usług w układach centrum – peryferia w województwie małopolskim ulega przeobrażeniom i występuje współzależność ich rozwoju. W konkretnych przypadkach występują również działalności (np. firmy konsultingowe), które zlokalizowane są z dala od występowania popytu na te usługi a bezpośrednio jest to związane z wykorzystaniem nowych technologii. W Krakowie występuje realokacja usług i przemysłu charakterystyczna dla przekształceń

funkcjonalnych dużych miast. Obserwowane są także zmiany lokalizacji firm dokonywane według kryteriów pozaekonomicznych, opartych o subiektywne decyzje inwestorów.

A Local Crisis as a Specific Part of the Global One: the Case of Siberia

It is well known that our world has been surviving the global crisis. But this crisis has its specificities in various countries and regions. For Russia it can be considered as the third phase of long-term national socio-economic crisis, and for the important part of Russia, Siberia, even as the fourth phase.

The crisis in Russia stems from the Soviet times. In its nature, it was the crisis of economy, of ideology, of social relationships, of political system. We are not going to discuss the question of the moment of its start but it is obvious that it brought to the final crash of the state in 1991.

Political and economic reforms in Russian Federation managed to solve some acute problems, like the one of consumer goods supply and, maybe most important, of emerging the class of men and women ready for entrepreneurship and private business. But some of the problems were not solved, among them the one of technological backwardness of manufacturing industries and the policy of raw materials export orientation.

At the same time, a lot of new problems were just born by the reforms, and this gives us right to speak about second stage of the crisis in 90-s.

Among these new problems perhaps most important were:

- the very crush of the Soviet Union, which, although having had some features of a colonial empire, still used to be in fact an integral federal state, whose true analogue is not British Empire but the United Kingdom;
- poverty, together with social pessimism and passiveness, of a lot of people who were robbed by the hyperinflation and who had got used to paternalistic state economy and could not even understand how they should behave in the new conditions of economic liberty and market competition;
- stagnation of the sectors, such as science and education, that had not been backward in the Soviet times and could perhaps serve as growth points for the new economy, but were neglected by those who performed the reforms.

Such was the soil on which the signs of global crisis grew. While the rates of hyperinflation slowly decreased and the Government began to speak about some normalization, Russia, already having been involved into the global eco-

conomic system, suffered the same difficulties that the whole world but here they were added to the national problems, which until now remain not resolved.

As some experts mark, Russian specificity is the mentality of national businessmen. They were not psychologically prepared for any losses, they prefer to decrease their activity rather than prices.

This is why it can be said of the third phase of crisis.

But it seems a bit different for Siberia.

Alongside with the second phase, Siberia has been surviving its own crisis connected with the idea of “Siberian curse”, put forward by some American economists and adopted by some Russian experts living in Moscow. According to this idea, Siberia is nothing but a burden for Russia, needed only to supply it with oil, gas and timber. No difference is noticed between Northern regions uncomfortable for human life, Southern Siberia where the Russian people have been living for centuries and the areas inhabited by native Siberian peoples. Such ideas influence economic policy which results in extensive out-migration and depopulation.

Dostępność przestrzenna huculszczyny jako determinanta rozwoju usług turystycznych

Jedną z najistotniejszych przyczyn, które rzutują na ocenę walorów danego miejsca, zarówno pod względem turystycznym jak i inwestycyjnym, jest sposób w jaki turysta, bądź inna osoba może tam dotrzeć. Dostępność miejsca może być odnieszona do wielorakich określeń, np. sąsiedztwo, bliskość, zdolność do oddziaływania przestrzennego itp. Tak różnorodna liczba zamiennie stosowanych określeń świadczy o dużej złożoności tego pojęcia, co znacznie utrudnia skonstruowanie jego jednoznacznej i ostatecznej definicji.

Można jednak zauważyć, że przy określeniu pojęcia dostępności szczególnie nacisk kładzie się na dwa aspekty zdolność do pokonywania przestrzeni oraz własności miejsc, które muszą być osiągnięte. Opierając się na powyższych stwierdzeniach, dostępność transportową można rozumieć jako możliwość dotarcia do danego miejsca, np. obszaru, obiektu, punktu transportowego, z miejsca stałego zamieszkania lub chwilowego pobytu za pomocą środków transportowych. Dostępność: jest cechą obszaru, reprezentowanego przez określony punkt sieci transportowej, określającą standard oraz miary przestrzennego oddalenia tego obszaru od innych obszarów lub punktów. Miary dostępności: cechy fizyczne, jak czas i odległość pomiędzy badanymi obszarami, reprezentowanymi przez określone punkty sieci transportowej: miary te mogą być mierzone bezpośrednio w sposób ważony wielkością potoków ruchu pomiędzy tymi punktami sieci.

Na początku XXI wieku, Huculszczyna ma najniższą w Karpatach Ukrainkich, gęstość dróg utwardzonych. Przy niesprzyjających warunkach meteorologicznych, do wielu miejsc na Huculszczynie nie da się dojechać. Za zadowalające pod względem stanu i utrzymania można uznać, zaledwie cztery trasy samochodowe. Jedna o znaczeniu krajowym, która łączy Przykarpacie z Zakarpaciem przez przełęcz Jabłunicki oraz trzy o znaczeniu lokalnym łączące miasta Przykarpacie z Putylą, Wierchowiną i Worochtą.

Drugim i ostatnim rodzajem transportu publicznego funkcjonującym na Huculszczynie jest kolej. Jednak przez całe terytorium Huculszczyny przechodzi zaledwie jedna linia kolejowa trakcji spalinowej. Łączy ona Galicję i Zakarpacie.

W latach 2007-2010 obserwuję się osłabienie ruchu turystycznego z za granicy kraju, przy jednoczesnym wzroście liczby turystów krajowych, co można tłumaczyć względami ekonomicznymi związanymi z ogólnoswiatowym kryzysem gospodarczym. Huculszczyzna to jeden z najpopularniejszych miejsc wypoczynku tak dla obywateli Ukrainy jak i dla obcokrajowców dlatego problem dostępności przestrzennej na Huculszczyźnie jest ważnym czynnikiem wzrostu atrakcyjności turystycznej.

Wobec powyższego za celowe wydaje się określenie dostępności przestrzennej Huculszczyzny tak w ujęciu zewnętrznym (możliwość dojazdu do regionu) jak wewnętrznym (możliwość poruszania się po regionie). Ponadto dostępność, zwłaszcza najbardziej atrakcyjnych turystycznie miejsc na Huculszczyźnie należy rozpatrywać w wymiarze fizycznym, czasowym, ekonomicznym czy topologicznym. Uzyskane w ten sposób wyniki nie napawają optymizmem i w niektórych wypadkach świadczą o niskim wykorzystaniu potencjału turystycznego regionu.

Wpływ kryzysu na funkcjonowanie korporacji Panasonic

Wyrazem wpływu kryzysu na funkcjonowanie gospodarki są zachowania korporacji ponadnarodowych traktowanych jako wiodące elementy gospodarki światowej. W latach kryzysu szczególnie wpływ na funkcjonowanie gospodarki światowej ma załamanie się rynków finansowych, bardzo silnie powiązanych z korporacjami przemysłowymi. Recesja na rynku globalnym przejawiała się m.in. tym, że firmy, niejednokrotnie o stałej pozycji, zaczęły mieć problemy finansowe, a niektóre nawet zbankrutowały. Zjawisko to dotyczyło przedsiębiorstw ze wszystkich branż. Większość przedsiębiorstw musiało podjąć szybkie działania by poprawić swoją sytuację finansową. Niektóre korporacje ponadnarodowe zmuszone były do zmienienia swoich strategii globalnych, przez co wpływały na lokalne rynki pracy.

W świetle powyższych przesłanek przedmiotem niniejszych rozważań będzie analiza wpływu kryzysu na funkcjonowanie jednej z japońskich korporacji informatycznych - Panasonic. Zmierzać się będzie do określenia zmian jej potencjału ekonomicznego oraz przedstawienia i oceny podejmowanych działań, będących reakcją na kryzys gospodarczy na świecie, które miały poprawić jej sytuację finansową.

Panasonic to firma, która powstała w 1918 roku. Korporacja, znana dotychczas jako Matsushita Electric Industrial Co., Ltd. 01.08.2008 roku przyjęła nazwę Panasonic Corporation. Zmiana nazwy firmy oraz obecnie następująca unifikacja dotychczasowych marek korporacji takich jak: Panasonic, Technics, National, Nais, Quasar, Ramsa, Rasonic, Sanyo, ma przyczynić się do stworzenia globalnego przedsiębiorstwa. Wśród 123 wiodących światowych korporacji informatycznych zajmuje 24 pozycję¹. Jest ona jest jednym z największych producentów elektroniki konsumenckiej i przemysłowej na świecie. Spółki należące do korporacji (jest ich około 540) dostarczają około 15000 rodzajów produktów². Jednakże światowy kryzys gospodarczy spowodował spadek popytu na urządzenia elektroniczne, co drastycznie wpłynęło na zmniejszenie się wartości sprzeda-

---

¹ Wg rankingu Forbes Global 2000 z 2010 roku

² Dane na rok 2009 wg

http://www.panasonic.pl/html/pl_PL/O+nas/Panasonic+w+liczbach/3348211/index.html#anker_3348215

ży z 81,3 mld USD w 2005 roku do 79,7 mld USD w 2009 roku, tj. do 98,0 % oraz zysków firmy z 0,5 mld USD w 2005 roku do -3,9 mld USD w 2009 roku. Podobnie jak inne japońskie korporacje informatyczne, takie jak NEC, Hitachi czy Sony, Panasonic musiał podjąć decyzję o redukcji zatrudnienia. Korporacja zanotowała w tym okresie również znaczny spadek wartości aktywów do 82,5 % w latach 2005-2009, a wartość rynkowa podlegała znacznym wahaniom.

Możliwości oceny wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w handlu dla urzeczywistniania rozwoju lokalnego i regionalnego

W literaturze przedmiotu i w polityce coraz częściej bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) określane są jako jeden z kluczowych czynników urzeczywistniania rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym, czy też krajowym. O ile BIZ w sferze produkcyjnej nie wywołują większych kontrowersji, to w obrębie handlu pojawiają się liczne dyskusje w omawianym zakresie. W Polsce, a szczególnie w regionach, w których najchętniej lokalizują swoją działalność zagraniczne przedsiębiorstwa handlowe branży FMCG (szybkorotującej), zadaje się pytania, czy tak silna koncentracja służy realizacji dobrze rozumianej polityki rozwoju, poprawie jakości życia mieszkańców.

Dwie zasadnicze kwestie są podnoszone w omawianym zakresie: kwestia płacenia przez zagraniczne przedsiębiorstwa handlowe podatków dochodowych oraz udziału w nich gmin, w których najczęściej koncentrują swoją działalność omawiane podmioty, jak również rola zagranicznych korporacji handlowych w zatrudnieniu i kreacji nowych miejsc pracy w poszczególnych województwach. Jeżeli chodzi o pierwszy z wymienionych tematów, to należy zaznaczyć, że na podstawie oficjalnej statystyki i obowiązującego prawa w Polsce trudno określić strukturę udziałów w podatkach dochodowych sektora MŚP i dużych przedsiębiorstw działających na terenie naszego kraju. Dodatkowo warto zauważyć, że zgodnie z art. 17 Ustawy *ordynacja podatkowa*, właściwość miejscową organów podatkowych ustala się według miejsca adresu siedziby podatnika, co w praktyce oznacza, że najsilniej rozwijające się na terenie województwa śląskiego zagraniczne sieci handlowe, podatek dochodowy płacą poza jego terytorium. Znane są również liczne przypadki nadużyć finansowych zagranicznych korporacji handlowych, w wyniku których omawiane podmioty nie uiszczają podatku dochodowego od osób prawnych. Dotyczą one przede wszystkim wysokich odpisów amortyzacyjnych dokonywanych od środków trwałych, jak również wysokich kosztów finansowych, tj. odsetek od zaciągniętych kredytów.

Spośród różnych skutków obecności zagranicznych firm handlowych na polskim rynku oddziaływanie na rynek pracy jest najmniej rozpoznane. Do

najważniejszych przyczyn takiej sytuacji zalicza się wielość czynników kształtujących rynek pracy oraz skromne dane statystyczne, niedostosowane do badania wpływu handlu na rynek pracy.

W literaturze przedmiotu można jednak odnaleźć pewne informacje na ten temat. Według obliczeń dokonanych w latach 90 - tych przez francuskich naukowców, jedno miejsce pracy w supermarkecie powoduje likwidację 3-4 miejsc w handlu tradycyjnym. Podobne wnioski można znaleźć w polskiej literaturze. Problem polega na tym, że autorzy tych ustaleń z reguły nie ujawniają założeń i metod przyjmowanych w tych szacunkach. W literaturze zagranicznej podkreśla się jednak, że w większości europejskich państw nastąpił spadek liczby sklepów detalicznych wraz z rozwojem nowoczesnego kanału dystrybucji (NKD). Podobne dane pojawiają się już w polskiej literaturze.

Jeżeli chodzi o rolę zagranicznych korporacji handlowych w zatrudnieniu i kreacji nowych miejsc pracy, to na przykładzie województwa śląskiego można powiedzieć, że zagraniczne podmioty na tym obszarze nie są znaczącym pracodawcą, a raczej rola ich w omawianym zakresie jest symboliczna, mimo, że przyrost zatrudnienia w tych przedsiębiorstwach w województwie śląskim w 2007 roku w stosunku do 2002 wyniósł ponad 43% (w stosunku do 2006 roku blisko 27%).

Można zatem stwierdzić, że rola BIZ w handlu dla urzeczywistniania rozwoju na poziomie lokalnym (i nie tylko) nie jest jednoznaczna i łatwa do oceny, biorąc pod uwagę przede wszystkim dostępne dane statystyczne i polskie unormowania prawne.

KAZIMIERZ W. KRUPA

Uniwersytet Rzeszowski

Economic and Technological Development Zones in China

As a result of the new economic policy, fourteen Economic and Technological Development Zones (ETDZs) were established in twelve coastal cities between 1984 and 1988. The first ETDZs were Dalian, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nantong, Minhang (Shanghai), Hongqiao (Shanghai), Caohejing (Shanghai), Ningbo, Fuzhou, Guangzhou and Zhanjiang. Unlike Special Economic Zone (SEZ), an ETDZ is located in the suburban area of a major city. Special policies are adopted within the ETDZ. An administrative committee, normally selected by the local government, oversees economic and social management in the zones on the behalf of the local government. The category 'SEZ' covers a broad range of more specific zone types, including Free Trade Zones (FTZ), Export Processing Zones (EPZ), Free Zones (FZ), Industrial Estates (IE), Free Ports, Urban Enterprise Zones and others. The second wave of expansion of ETDZs was led by the establishment of Pudong New District in Shanghai in 1990. This decision was aimed at elevating the status of Shanghai, making it the "Dragon Head" of the Yangtze River Delta Region, which comprises of Shanghai, and parts of Jiangsu and Zhejiang. Prior to the establishment of this new district, the Pearl River Delta Region – comprising nine cities in Guangdong – was the forerunner of China's open door policy. However, unlike Guangdong, which lies at the south-eastern tip of China, Shanghai's economic development will have more impact on China's vast hinterland. Between 1992 and 1993, a total of eighteen state-level ETDZs were established – Yingkou, Changchun, Shenyang, Harbin, Weihai, Kunshan, Hangzhou, Xiaoshan, Wenzhou, Rongqiao, Dongshan, Guangzhou Nansha, Huizhou Daya Bay, Wuhu, Wuhan, Chongqing, Beijing and Urumchi. Two special projects were added later. Founded in 1993, the Ningbo Daxie Development Zone is an investment by China International Trust and Investment Corporation (CITIC), and comes under its management. The other special project is the Suzhou Industrial Park, which was founded in 1994, and is a joint cooperation between the governments of China and Singapore. After 2000, in an effort to fuel the development of the Central and Western regions, the central government also endorsed the establishment of a further eleven national ETDZs in inland regions. To date, China has a total of fifty-four state-level ETDZs – thirty-two in coastal regions, and twenty-two in the hinterland. Innovation status and role have the region of Hong Kong. Planners in this

unique part of East Asia expect that some new concepts can help the former British colony embrace a new economic model: a model in which design, marketing and branding play the crucial role in the economy.

Innovation Knowledge Economy

Innovation Knowledge Economy: a/ an economy in which participants sell innovation knowledge, or products and services based on or incorporating it, b/ a creative economy focused on research, innovation, and other forms of knowledge creation, c/ an economy of a new digital era in which knowledge is widely distributed and utilized, d/ an economy in which successful participants have high degrees of education and expertise, e/ not only an economy, but also a culture that values learning and achievement, and is willing to do what is necessary to compete globally³. Peter Drucker speaks the productivity of knowledge and knowledge workers will not be the only competitive factor in the world economy. It is, however, likely to become the decisive factor, at least for most industries in the developed countries. Today, T. H. Davenport speaks, new knowledge includes: data (observation of states), information (data endowed with relevance and purpose), and knowledge (valuable information embedded in the brain). In 2000 in Lisbon the European Union decided to transform itself by 2010 to the most competitive and dynamic knowledge based economy in the world. The European economy has moved its base over the centuries from: land, machines, information, knowledge.

Up to now knowledge has been embedded in the products of our labor and it was reflected in higher productivity. Since the beginning of the information age, knowledge started to be traded upon on its own. The assignment of price to knowledge is a strong indicator that a knowledge economy is in action.

This paper discusses new tools of innovation economy and possibilities inherent in the unfolding process known as globalization from both proponents' and opponents' points of view. The following aspects are emphasized: economic globalization, multinational corporations, trans-nationalization of the state, globalization and the environment, cultural globalization.

---

³ T. H. Davenport, the Knowledge Economy and Thailand. Presentation .PDF, 17 August 2010

Wpływ zmian w strukturze wieku ludności na krajowy rynek pracy w świetle wyzwań srebrnej ekonomii

Srebrna ekonomia (*silver economy*) to system ekonomiczny ukierunkowany na wykorzystanie potencjału osób starszych i uwzględniającego ich potrzeby. Rozwój koncepcji srebrnej gospodarki związany jest z postępującym procesem zwiększania się odsetka ludności w starszym wieku, a u podstaw tej koncepcji leży dążenie do racjonalnego wykorzystania zasobów ludzkich starzejącego się społeczeństwa. Zgodnie z tzw. Deklaracją Bońską, aktywne przygotowanie gospodarki do nowych proporcji demograficznych jest szansą na poprawę jakości życia, wzrost ekonomiczny i konkurencyjną Europę. Polityka rozwoju generacji seniorów w modelu „silver economy” obejmuje więc propagowanie uczenia się przez całe życie (*lifelong learning*), wzrostu ich aktywności zawodowej, wykorzystanie ich potencjału intelektualnego i doświadczenia oraz pogłębianie solidarności międzypokoleniowej. Z drugiej strony strategia rozwoju w ramach srebrnej gospodarki obejmuje dostosowania gospodarek poszczególnych krajów UE do zmian w strukturze demograficznej populacji poprzez uświadamianie i budowanie wiedzy o szansach starzejącego się społeczeństwa, wzrost poparcia dla działań przemysłu i usług ukierunkowanych na rozwój gospodarki, uwzględniającej wzrost potrzeb starszej ludności.

Obecnie na rynku pracy osób powyżej 50-go roku życia znacznie dłużej poszukują pracy niż ludzie młodszy. Czynnikiem wpływającym na taki stan rzeczy jest m. in. fakt, iż w grupie wiekowej 55 – 64 lata ponad 60% obywateli ma wykształcenie podstawowe bądź zawodowe. Ponadto, udział osób bezrobotnych w wieku 55 lat w ogółem bezrobotnych zarejestrowanych i więcej wzrósł prawie dwukrotnie w okresie 2005-2010 z 5 do 9,8%. Dlatego, celem opracowania jest przedstawienie zmian w strukturze wieku ludności Polski według kryterium ekonomicznego w ujęciu perspektywicznym i przestrzennym z wykorzystaniem prognozy demograficznej GUS i ukazanie wpływu tych przemian na rynek pracy i relacje pomiędzy ludnością pracującą i poprodukcyjną. Przewidywana dynamika starzenia się ludności Polski zostanie przedstawiona w aspekcie wyzwań gospodarki opartej na modelu *silver economy* i perspektyw rozwoju tej strategii.

On the Problem of Spatial Placement of Companies Engaged in Emotion

The current state of economic theory is characterized by the rapid growth of interest in the socio-psychological aspects of the structure of financial flows - the so-called "behavioral finance". The key to understanding the essence of the phenomenon of behavioral finance is the inclusion of human emotions in the scope of economic analysis. Financial flows related with emotions trade are sufficiently large. According to PricewaterhouseCoopers the media and entertainment market is about \$ 10¹² a year. It is the largest but not the only sector of the emotions market.

Market of emotions is out of a control in terms of the harm that some emotions can cause the consumer. Unfortunately the system of protection of consumer rights is not working in this market segment and, as a result, the media can freely transmit pathogenic (neurotic) images.

The main type of enterprises that produce the emotions are the media. The spatial structure of location of such enterprises is poorly investigated. However, it is obvious that most of the emotional contented images are producing in large cities and metropolitan areas - megapolises and megalopolises. The images contain the emotions that are characteristic for the lifestyle of large and mega-urban agglomerations inhabitants.

It has been repeatedly noted, that the lifestyle in a modern megalopolis is psychologically unhealthy. High levels of stress, plenty of destructive emotions of anger, fear and loathing - all of this is typical of the hyper-urban environment. The media are reproducing and selling in the markets of emotions the neurotic images generated by the unhealthy environment.

We have studied the emotional spectrum of some media outlets in the period of 2007-2010. The method of the frequency content analysis was used. It is to measure the relative frequency of lemmas, signifying the emotions of different types and varying intensity. The total input array of about 250,000 words.

Analysis of the texts of "Rossiyskaya Gazeta" (the most popular newspaper of modern Russia) confirmed the original hypothesis. An analysis of the emotional content of the texts of "Rossiyskaya Gazeta" reveals the controversial and complex image. On the one hand, for a given image characterized by a strong

sense of guilt and remorse even, and these emotions are experienced with joy and pride. At the same time a sense of conscience associated with fear and anxiety, which, in turn, are perceived with excitement and glee. Manifestations of the same modesty and shame are experienced as weakness and impotence. The dominant emotion is at fault, the other emotions are expressed weakly.

This image looks quite pathogenic. Powerful set of fault against deficiency of shame and addiction to gambling risk shapes the image of unattractive and even repulsive. If we were talking about the image of the individual, then such person should be recognized deeply troubled and neurotic.

Analysis of the sources of popular publications in Western Europe and the U.S. showed that their emotional spectrum also has obvious neurotic symptoms. The essential difference in comparison to the Russian text is a strong expression of emotion "fear". In many cases, this emotion is expressed more strongly as the "conscience", and all texts ever-present high level of anxiety. Particularly high level of fear is registered in the publications of 2007, in subsequent years it is somewhat reduced.

These data show that the spatial distribution of plants producing emotions (especially the media) is not optimal. Emotions that fill the life of the modern metropolis are of a neurotic character. The global media uncontrollably reproduce and distribute these malicious images. As a result, the largest segment of the emotions market is saturated with the very dangerous and substandard goods.

PIOTR LIZAK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Proces kształtowania się słowackiego przemysłu motoryzacyjnego jako wyraz konkurencyjności regionu

Zróznicowana przestrzeń geograficzna, przejawiająca się w określonym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnej skali układów przestrzennych zarówno układów w skali globalnej, regionalnej oraz lokalnej sprawia, że układy te stwarzają często odmienne uwarunkowania dla nowych impulsów rozwojowych związanych z przyciągnięciem na swój teren bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Równocześnie, światowe korporacje przemysłowe poszukują nowych miejsc efektywnej lokalizacji i często w zasadniczym stopniu dyktują warunki funkcjonowania swoich firm na terenie poszczególnych krajów i regionów. Jednak należy zaznaczyć, że nie korporacje, ale różnej skali układy przestrzenne poprzez podnoszenie swojej atrakcyjności dla nowych lokalizacji działalności gospodarczej starają się stworzyć jak najkorzystniejsze warunki dla przyciągania na swój teren nowych form działalności gospodarczej, a także zmierzają do pobudzania wewnętrznych czynników rozwojowych.

W nawiązaniu do przedstawionych przesłanek w niniejszych rozważaniach został przedstawiony proces kształtowania się słowackiego przemysłu motoryzacyjnego, ze wskazaniem znaczenia napływu po 1990 roku na teren Słowacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych związanych motoryzacją. W pracy wskazano także kluczowe czynniki decydujące o przewadze konkurencyjnej Słowacji względem sąsiednich państw Europy Środkowej, determinujące zwiększone strumienie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, których wynikiem jest m.in. dynamiczny rozwój produkcji słowackiego przemysłu motoryzacyjnego, a także nowe powstałe w latach 2002 i 2003 zakłady produkujące samochody osobowe koncernów PSA i KIA.

Regionalne zróżnicowanie rozwoju sektora ICT w Federacji Rosyjskiej

Informacja jest podstawą funkcjonowania współczesnej gospodarki, rządów oraz całego społeczeństwa. Technologie informacyjno-komunikacyjne oddziałują na funkcjonowanie każdego przedsiębiorstwa, dotyczą każdego kraju i każdej sfery działalności gospodarczej. Stanowią one zarówno uwarunkowanie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, czynnik jego rozwoju, jak i instrument polityki gospodarczej państwa. Znaczenie technologii informacyjno-komunikacyjnych w rozwoju gospodarczym jest na tyle istotne, że w badaniach nad strukturą gospodarki narodowej coraz częściej wyróżniamy sektor ICT.

Sektor ICT obejmuje przedsiębiorstwa, których głównym rodzajem działalności jest produkcja dóbr i usług pozwalających na elektroniczne rejestrowanie, przetwarzanie, transmitowanie, odtwarzanie lub wyświetlanie informacji. Śledzenie rozwoju sektora ICT wymaga ciągłego doskonalenia zarówno metod prowadzenia badań, jak i zakresu badań. Najpilniejszą potrzebą w zakresie danych statystycznych jest ich dostępność w przekrojach regionalnych, dla jak najmniejszych jednostek terytorialnych. W przypadku statystyk pochodzących z krajów WNP ciągle należy zwracać uwagę na wiarygodność i porównywalność w skali międzynarodowej tych danych.

Udział sektora ICT w gospodarce Federacji Rosyjskiej kształtuje się na znacznie niższym poziomie niż w krajach o wysoko rozwiniętej gospodarce rynkowej. Jednakże w procesie transformacji gospodarczej Rosji występuje tendencja do upodobniania się struktury i rozmiarów sektora ICT do struktury i rozmiarów tego sektora typowych dla rozwiniętych gospodarek rynkowych.

Celem badania było uchwycenie przestrzennych zróżnicowań w rozwoju sektora ICT w Federacji Rosyjskiej na poziomie regionów ekonomicznych.

W Rosji występują istotne dysproporcje w rozwoju sektora ICT w przekroju regionalnym w porównaniu do innych państw. Przyczyniają się do tego względnie spora powierzchnia Federacji rosyjskiej oraz wysoka gęstość zaludnienia na obszarach największych aglomeracji miejskich. Sektor ICT w Rosji rozwija się zdecydowanie szybciej w obrębie największych miast.

Ocena walorów środowiska geograficznego jednostek terytorialnych na potrzeby turystyki

Ocena wartości środowiska naturalnego z punktu widzenia jego wartości turystycznych nie należy do zadań łatwych. Podstawowe trudności wynikają z subiektywnej oceny niektórych elementów przyrody. Obszerna dyskusja tych problemów zawarta jest w pracy J. Warszńskiej (1974).

W niniejszym opracowaniu autor zaproponował ocenę walorów przyrodniczych jednostek terytorialnych na potrzeby turystyki. Wyróżnił 10 elementów środowiska, których walory ocenić można w skali 1 – 10. Rozważania powinny ograniczać się do porównywalnych jednostek administracyjnych a najmniejsza taką jednostką może być gmina. W zaproponowanej waloryzacji uwzględniane są: budowa geologiczna, dwukrotnie rzeźba terenu i wody powierzchniowe, wody podziemne, warunki klimatyczne, szata roślinna, świat zwierzęcy i formy ochrony przyrody.

Budowa geologiczna waloryzowana jest punktowo. Dwa punkty otrzymują: Naturalne i sztuczne odsłonięcia skalne i skałki (2), piaski, żwiry, lessy i torfowiska (2), piargi, gołoborza i głazy narzutowe (2), minerały, bursztyn z możliwością ich zbierania (2), skamieniałości, muszle (2). Łącznie za ten element środowiska otrzymać można nie więcej niż 10 punktów.

Rzeźba terenu oceniana była dwukrotnie. Pierwsze punkty przydzielano za deniwelację terenu. I tak gminy w obrębie których różnice wysokości nie przekraczają 5 m otrzymywały 1 punkt. Wraz ze wzrostem różnicy wysokości wartość punktowa rosła i 10 punktów otrzymywały gminy gdzie deniwelacje przekraczały 1500 m.

Formy terenu punktowano oddzielnie. Po 2 punkty można było przydzielić gminom w których występowały: jaskinie (2), wodospady (2), plaże i wydmy (2) a także lodowce (2), wulkany i gejzery (2).

Szate roślinną waloryzowano na podstawie udziału lasów w powierzchni gminy. Jeżeli lasy stanowiły poniżej 10% powierzchni gmina otrzymywała 1 punkt. Za każde następne 10% waloryzacja wzrastała o 1 punkt. W krańcowym przypadku (raczej teoretycznym) za 100% powierzchni leśnej można było dodać 10 punktów.

Świat zwierzęcy oceniano w oparciu o liczbę gatunków chronionych występujących na danym obszarze. Każdy chroniony gatunek otrzymywał 1 punkt a suma nie mogła przekraczać 10 punktów.

Gminy nadmorskie za walory związane z takim położeniem mogły otrzymać 10 punktów. Przy ocenie brano pod uwagę: temperaturę wody morskiej w sezonie letnim (0-4), zasolenie (1-2) oraz charakter brzegu (1-4).

Wody powierzchniowe śródlądowe podzielono na rzeki i jeziora. Przy waloryzacji rzek oceniano: możliwość kąpeli (2), wędkowania (1), spływu (2). Waloryzacja jezior uwzględniała, podobnie jak przy rzekach, możliwość kąpeli (2), wędkowania (1) oraz żeglowania.

Wody podziemne uwzględniano jedynie tam gdzie istnieją ich ujęcia. Oddzielnie oceniano ujęcia wód termalnych (5) i mineralnych (5).

W ocenie warunków klimatycznych uwzględniano średnią roczną temperaturę powietrza (1-5) oraz roczną sumę opadów (1-5).

Za formy ochrony przyrody przydzielano następującą liczbę punktów: park narodowy – 5 punktów, park krajobrazowy – 3 punkty i po jednym punkcie za rezerwat. Suma nie może być większa niż 10 punktów.

Waloryzacja może być oceniona w systemie punktowym i zaprezentowana w postaci diagramu. Waloryzacja przyrodnicza wybranych gmin w Polsce przedstawia się następująco: gmina Zabierzów - 42 , gmina Łeba – 55, gmina Bukowina Tatrzańska – 61. W dalszym etapie pracy opracowana zostanie waloryzacja wszystkich gmin Małopolski.

Literatura:

Warszyńska J., 1974, *Ocena zasobów środowiska naturalnego dla potrzeb turystyki (na przykładzie woj. krakowskiego)*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne, z. 36, Kraków.

Zmiany potencjału społeczno-gospodarczego miast a struktura funkcjonalno-przestrzenna sieci osadniczej województwa łódzkiego w latach 1999-2008

Systemy osadnicze tworzą struktury funkcjonalno-przestrzenne złożone z jednostek osadniczych, obszarów ich oddziaływania oraz powiązań funkcjonalnych między nimi. Powiązania funkcjonalno-przestrzenne oraz obszary oddziaływania kształtowane są przez funkcje jakie pełni dana jednostka osadnicza w systemie. Funkcje te zależą m. in. od potencjału społeczno-gospodarczego miasta

Przedmiotem artykułu są zatem funkcje i potencjał społeczno-gospodarczy miast województwa łódzkiego. Celem artykułu jest natomiast rozpoznanie kierunków zmian struktury funkcjonalno-przestrzennej systemu osadniczego województwa i wskazanie, zgodnie z klasyfikacją J. Friedmanna i W. Alonso (1964 za Rykiel 1991), obszarów rdzeniowych, osi rozwoju, potencjalnych obszarów wzrostu i obszarów peryferyjnych. Zakres czasowy badań obejmuje lata 1999-2008. Okres ten podzielono na dwa podokresy 1999-2004 i 2004-2008. Od roku 2004 datuje się bowiem dynamiczny spadek poziomu bezrobocia i duża dynamika wzrostu PKB i WDB,

W pierwszej części artykułu przeanalizowano zmiany funkcji dominujących miast zgodnie z klasyfikacją M. Jerczyńskiego (1977). W okresie badawczym w strukturze funkcjonalnej miast wzrosła rola funkcji usługowej kosztem funkcji przemysłowej. Największe miasta charakteryzują się obecnie brakiem funkcji dominującej a w miastach średniej wielkości najczęstszym rodzajem funkcji dominującej jest funkcja przemysłowo-usługowa i usługowo-przemysłowa. Dominacja funkcji przemysłowej charakterystyczna jest natomiast dla miast małych i bardzo małych. Jednocześnie część miast różnej wielkości charakteryzuje się brakiem zmian funkcji dominującej albo wzrostem znaczenia funkcji przemysłowej w latach 2004-2008. Proces ten można uznać za objaw regresu w rozwoju społeczno-gospodarczym tych miast.

Bardziej szczegółowy obraz zmian funkcjonalnych przyniosła analiza zmian struktury gospodarczej według liczby podmiotów gospodarczych i sekcji PKD. Analiza ta wykazała, że wśród mikro- i małych przedsiębiorstw dominuje handel a w dalszej kolejności przemysł, obsługa nieruchomości i firm oraz edu-

kacja. Wśród przedsiębiorstw dużych i średnich dominowały przedsiębiorstwa przemysłowe. Dominacja ta widoczna była zwłaszcza małych i bardzo małych miastach. W miastach dużych i średnich udział przedsiębiorstw przemysłowych równoważony był przez przedsiębiorstwa reprezentujące handel i naprawy, edukację, ochronę zdrowia i administrację publiczną. Jednocześnie można zauważyć, że największe zmiany struktury gospodarczej badanych miast zachodziły w latach 1999-2004. Po roku 2004 obserwuje się petryfikację struktury gospodarczej miast województwa, co świadczy o zahamowaniu procesów restrukturalizacji gospodarki.

Trzecim elementem analizy jest waloryzacja potencjału społeczno-gospodarczego badanych miast. Waloryzacja ta została przeprowadzona na podstawie 30 wskaźników, które zestandaryzowano metodą względnej odległości statystycznej a następnie obliczono wskaźnik syntetyczny. Cały zestaw wskaźników pogrupowano w trzech sferach odpowiadających potencjałowi społecznemu miast oraz poziomowi rozwoju ich funkcji endogenicznych i egzogenicznych (Dziewoński 1971). Dla tych sfer również obliczono wskaźniki syntetyczne.

W pierwszym podokresie badawczym obserwowano raczej spadki poziomu potencjału społeczno-gospodarczego miast. Tendencje te zostały w większości odwrócone w następnym podokresie badawczym. W konsekwencji większość miast województwa łódzkiego wykazują średni i wysoki poziom względnego poziomu potencjału społeczno-gospodarczego wszystkich miast powiatowych i większości miast gminnych. W strukturze przestrzennej potencjału społeczno-gospodarczego województwa można jednak wyróżnić dominujące centrum tworzone przez miasta aglomeracji łódzkiej. Centrum to jest przestrzennie zróżnicowane a w jego obrębie obserwuje się przestrzenną sukcesję funkcjonalną. Na pozostałym obszarze województwa można ponadto wyróżnić cztery podobszary. Podobszary środkowo-zachodni i południowo-wschodni charakteryzują się słabnącym potencjałem społeczno-gospodarczym natomiast podobszary północno-wschodni i południowo-zachodni cechuje silny i wzrastający potencjał społeczno-gospodarczy. Miasta dwóch ostatnich podobszarów odgrywają coraz większą rolę w wojewódzkim systemie osadniczym.

Ostatnim etapem analizy było skonstruowanie typologii badanych miast według ich potencjału społecznego i funkcjonalnego. Typologię tę skonstruowano metodą tabeli znaków na podstawie wskaźników syntetycznych charakteryzujących wymienione wyżej trzy sfery potencjału społeczno-gospodarczego. Zmiany typologiczne miast wskazują, że miasta o wiodącym i wysokim poziomie potencjału społeczno-gospodarczego mają na ogół wysoki poziom potencjału społecznego i silnie rozwinięte funkcje egzogeniczne, względnie egzogeniczne i endogeniczne. Miasta o niskim albo malejącym poziomie potencjału społeczno-gospodarczego mają średni i niski poziom potencjału społecznego oraz słabo rozwinięte funkcje egzogeniczne. Zmiany przynależności typologicznej miast

potwierdziły ponadto przestrzenną sukcesję funkcjonalną zaobserwowaną przy okazji waloryzacji potencjału społeczno-gospodarczego miast.

Powyższa analiza pozwoliła wstępnie wyróżnić w przestrzeni województwa łódzkiego rdzeniowy obszar wzrostu obejmujący centralną część aglomeracji łódzkiej i potencjalne bieguny wzrostu w okolicach Piotrkowa Trybunalskiego i Bełchatowa, Wielunia, Łęczycy i Kutna oraz Łowicza, Skierniewic i Rawy Mazowieckiej. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej rysują się również obszary peryferyjne w rejonie Sieradz – Błaszki – Poddębice – Uniejów, Tomaszów Mazowiecki – Przedbórz – Opoczno – Drzewica oraz w zewnętrznej strefie aglomeracji łódzkiej. W województwie łódzkim brakuje natomiast osi rozwoju. Szczątkowe osie rozwoju można rozpoznać jedynie w obrębie aglomeracji łódzkiej. Dopiero rozwój i modernizacja sieci komunikacyjnej może uruchomić procesy kształtowania tego typu obszarów.

Literatura:

- Dziewoński K., 1971, *Studium rozwoju pojęć, metod i ich zastosowań*, [w:] Dziewoński K., Jerczyński M. (red.), Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast, „Prace Geograficzne IG PAN”, t. 87, PWN, Warszawa.
- Friedmann J., Alonso W. (eds.), 1964 – *Regional development and planning. A leader*. Cambridge, Mass., MIT Press.
- Jerczyński M., 1977, *Statystyczna charakterystyka miast. Funkcje dominujące*. „Statystyka Polski”, nr 85, GUS, Warszawa
- Rykiel Z., 1991, *Rozwój regionów stykowych w teorii i w badaniach empirycznych*. Prace habilitacyjne IGiPZ PAN, Ossolineum PAN, Wrocław – Warszawa – Kraków.

Pielgrzymowanie i turystyka religijna w latach ostatniego światowego kryzysu gospodarczego na przykładzie europejskich centrów pielgrzymkowych (Lourdes, Fatimy, San Giovanni Rotondo, Santiago de Compostela, La Salette, Pompei, Jasnej Góry i Kalwarii Zebrzydowskiej)

Pomimo iż, żyjemy w coraz bardziej zsekularyzowanym świecie, w którym pogłębia się poczucie zagubienia i pustki, to od wielu lat obserwuje się stały wzrost podróży o motywach religijnych i religijno-poznawczych. Szacuje się, że tylko do sanktuariów o zasięgu międzynarodowym i krajowym na świecie, pielgrzymuje w ostatnim dziesięcioleciu kilkaset milionów pątników rocznie. Coraz większą liczbę zwolenników zdobywa sobie także turystyka religijna. Do trzech najważniejszych w średniowieczu ośrodków pielgrzymkowych: Ziemi Świętej, Rzymu i Santiago de Compostela, w ciągu wieków dołączyły nowe sanktuaria związane zarówno z kultem maryjnym i objawieniami Najświętszej Maryi Panny (m.in. Guadalupe w Meksyku, Paryż, La Salette i Lourdes we Francji, Fatima w Portugalii, Knock w Irlandii, Szydłów na Litwie, Gietrzwałd w Polsce), jak również Męki Pańskiej i Bożego Miłosierdzia oraz sanktuaria świętych i błogosławionych (m.in. Asyż, Padwa, Tours, San Giovanni Rotondo). W sieci europejskich ośrodków pielgrzymkowych znaczącą rolę zajmuje Polska, w której obecnie rejestruje się ponad 800 sanktuariów związanych przede wszystkim z Kościołem rzymskokatolickim. W 2009 r. główne centra pielgrzymkowe w Polsce (sanktuaria o zasięgu międzynarodowym na: Jasnej Górze, w Kalwarii Zebrzydowskiej, Licheniu, Krakowie-Łagiewnikach, Niepokalanowie, Warszawie, Zakopanem-Krzepiówkach i na Górze Św. Anny) odwiedziło w sumie ponad 12 mln osób. Z każdym rokiem rejestruje się również wzrost ruchu pielgrzymkowego w sanktuariach o randze krajowej, ponadregionalnej (ponaddiecezjalnej) i diecezjalnej (regionalnej).

W opracowaniu przedstawiono formy i wielkość ruchu pielgrzymkowego i turystycznego do najważniejszych europejskich centrów pielgrzymkowych w latach 2000-2010. W analizie uwzględniono zarówno największe sanktuaria

maryjne w Europie tj. Lourdes (ponad 8 mln odwiedzających w ciągu roku), Fatimę (5 mln pielgrzymów), Jasną Górę (około 4 mln pielgrzymów), Pompeje I La Salette, jak również najbardziej znane europejskie sanktuaria związane z kultem świętych – San Giovanni Rotondo (kult św. O. Pio) i Santiago de Compostela (kult św. Jakuba Starszego Apostoła), a także sanktuarium pasyjno-maryjne w Kalwarii Zebrzydowskiej (ponad 1,5 mln pielgrzymów). W opracowaniu dokonano także analizy zasięgu przestrzennego oddziaływania wybranych sanktuariów oraz rozkładu ruchu pielgrzymkowego w ciągu roku. Szczególną uwagę zwrócono na wielkość ruchu pielgrzymkowego i turystycznego do analizowanych sanktuariów w latach ostatniego światowego kryzysu gospodarczego.

PAWEŁ NOWAK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Funkcjonowanie sektora motoryzacyjnego w okresie kryzysu w latach 2008-2009

Opracowanie przedstawia charakter ostatniego kryzysu finansowego, za którego początek umownie przyjmuje się upadek banku inwestycyjnego Lehman Brothers w Stanach Zjednoczonych 15 września 2008r. i jego wpływ na branżę motoryzacyjną w Polsce i na świecie. Nadmierna ilość pieniądza w gospodarce amerykańskiej doprowadziła do powstania bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości, która pękając, zdestabilizowała światową gospodarkę. Konsekwencje kryzysu finansowego rozlały się na realną gospodarką, której ważną częścią jest przemysł motoryzacyjny.

Przemysł motoryzacyjny odgrywa kluczową rolę we współczesnej gospodarce ze względu na swój udział w wielu innych dziedzinach przemysłu, takich jak: produkcja części i podzespołów, elektronika, informatyka i telekomunikacja i logistyka. Branża motoryzacyjna jest „lokomotywą Europy”. Przemysł motoryzacyjny jest nośnikiem innowacji, światowym liderem w zakresie technologii proekologicznych i bezpieczeństwa. Poprzez generowanie dużych wpływów z handlu zagranicznego i podatków ma duże znaczenie dla finansów państw. Na każdego pracownika zatrudnionego u producenta samochodów przypada kilku pracowników u kooperantów działających na jego potrzeby i na potrzeby większej liczby odbiorców. Łącznie branża zatrudnia ponad 12 milionom ludzi w Europie.

Kryzys spowodował spadek sprzedaży samochodów na przełomie 2008 i 2009 roku. W sytuacji ogromnego uzależnienia polskich zakładów od rynków zagranicznych, spadek popytu zewnętrznego doprowadził do załamania produkcji. Z pomocą producentom ruszyły rządy, które nauczone doświadczeniami poprzednich kryzysów szybko zareagowały na pogarszającą się sytuację. Wprowadzone zostały różne instrumenty w ramach programów pomocowych. W 13 krajach UE zaproponowano m.in. dopłaty do zakupu nowych samochodów i nieoprocentowane pożyczki. Miało to bezpośrednie przełożenie na sytuację w naszej gospodarce w 2009 roku – prawie 20 procent sprzedaży stanowił reeksport, głównie do Niemiec.

Konsekwencje kryzysu są różnorodne. Z jednej strony zmniejszenie popytu „zaowocowało” zapowiedzią przeniesienia lub przeniesieniem produkcji do

krajów o niższych kosztach produkcji. Z drugiej strony nasiliły się tendencje protekcyjnistyczne ze strony rządów, chcących ratować dochody budżetowe i miejsca pracy. Zmiany idące w tym kierunku dotyczą m.in. Fiata, który przenosi produkcję Pandę z Tychów do Pomigliano pod Neapolem. Nowy multiwan, który zastąpi Ideę i Multiplę, produkowany będzie w Serbii, gdzie 70 proc. kosztów inwestycji pokryje rząd w Belgradzie. Włosi przez dziesięć lat zwolnieni będą z podatków, otrzymując po 10 tysięcy euro za każdego zatrudnionego pracownika a pracownikowi będą płacić średnio 400 euro miesięcznie.

Wszystko wskazuje na to, że branża motoryzacyjna w 2010r. wyszła z recesji. Sygnały poprawy sytuacji pochodzą od wielu firm. Ostatnio Ford podał dane o rekordowym zysku, najwyższym od 1997r., za trzeci kwartał bieżącego roku. Przyszłość polskiego sektora motoryzacyjnego zależeć będzie od tego, czy uda się utrzymać istniejące fabryki i czy Polska będzie skutecznie konkurować z innymi krajami o nowe inwestycje zagraniczne. Dalszy rozwój branży motoryzacyjnej zależeć będzie głównie od inwestycji producentów części i podzespołów, którzy zapowiadają kolejne projekty inwestycyjne w Polsce.

Migracje zagraniczne w krajach Unii Europejskiej w warunkach kryzysu gospodarczego

Migracje mają głównie przyczyny ekonomiczne i polityczne. Natężenie ruchu migracyjnego oraz jego kierunek są bardzo dobrym odzwierciedleniem stanu gospodarczego, stopnia jego rozwoju oraz społecznych uwarunkowań na danych obszarach. Państwa atrakcyjne dla migracji odznaczają się najczęściej rozwiniętą gospodarką i niskim bezrobociem, natomiast państwa na „tzw. dorobku” przechodzące zmiany strukturalne w gospodarce narodowej, o nie-ukierunkowanej polityce wewnętrznej i zagranicznej, borykające się z problemami demograficznymi i bezrobociem, położone w mało atrakcyjnym obszarze geograficznym są krajami emigrantów. Takie zależności można dostrzec pomiędzy krajami Europy Zachodniej i Europy Środkowo-Wschodniej. Zmiana jednak niektórych z wymienionych czynników, lub destabilizacja ogólnej sytuacji na świecie, tak jak to nastąpiło w 2007r. w wyniku globalnego kryzysu gospodarczego, powoduje głębokie zmiany ruchu migracyjnego a co za tym idzie konieczność zmian podejścia do imigrantów przez poszczególne państwa. Migracja w zależności od jej rodzaju może przynieść bowiem zyski lub straty dla krajów imigracyjnych i emigracyjnych.

Istnieje pewna zależność między kondycją gospodarczą a natężeniem ruchu migracyjnego, która zaznacza się na przykładzie krajów Unii Europejskiej w latach 2004–2009. W artykule została dokonana analiza migracji zagranicznych wewnątrz – unijnych oraz migracji zagranicznych zewnętrznych pomiędzy krajami unijnymi i krajami spoza Unii Europejskiej. Ruch migracyjny w Europie po przystąpieniu do Unii Europejskiej nowych krajów członkowskich w 2004 r. i 2007r. znacznie się zwiększył. Było to związane głównie z migracjami zarobkowymi mieszkańców Europy Środkowej i Wschodniej do krajów Europy Zachodniej. Dalsze lata to jednak czas ogólnoswiatowego kryzysu oraz zmiany natężenia i kierunku ruchu migracyjnego na obszarze Unii Europejskiej. Artykuł ukazuje przyczyny tych zmian, ich konsekwencje oraz przypuszczalne dalsze zmiany w ruchu migracyjnym na obszarze Unii Europejskiej.

DANUTA PIROG

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Usługi edukacyjne na poziomie akademickim w kontekście wymagań rynku pracy

Transformacja ustrojowa w Polsce przyniosła, oprócz oczywistych korzyści, szereg negatywnych konsekwencji. Jednym z kluczowych problemów społeczno-gospodarczych jest zjawisko bezrobocia, które dotyczy także ludzi legitymujących się wyższym wykształceniem. Do ważnych przyczyn tej niekorzystnej sytuacji należy tradycyjna, nie zawsze skorelowana z oczekiwaniami pracodawców, koncepcja edukacji akademickiej. Brak spójności pomiędzy kompetencjami zdobywanymi w toku kształcenia na poziomie wyższym, a potrzebami rynku pracy sprawia, że następstwa tego zjawiska poddawane są coraz częstsze krytyce społecznej. Realizowane dotychczas strategie programowe przyczyniły się do postrzegania wielu kierunków studiów jako przepustki do pracy w zawodach nisko płatnych lub wręcz jako ten typ studiów, który nie sprzyja uzyskaniu pracy.

Wielu naukowców postrzega majoryzowanie zagadnienia oczekiwań studentów oraz absolwentów wobec rynku pracy i oceny ich zdolności do zatrudnienia jako spłylenie edukacji akademickiej do swoistej edukacji zawodowej i jako zagrożenie tradycyjnych wartości akademickich. Nadal w Polsce i za granicą są liczni zwolennicy poglądu, iż studia nie powinny kształcić zgodnie z potrzebami rynku pracy ale tak, by podążać za zainteresowaniami młodzieży. Przedstawiciele takich opinii sądzą, iż sytuacja, w której student edukuje się w kierunku najbardziej odpowiadającym wyłącznie jego pasjom, wydaje się być rozwiązaniem idealnym a wyposażenie studentów w liczne kompetencje merytoryczne i formalne, jest celem i istotą edukacji akademickiej oraz stanowi wystarczający wkład uczelni w przygotowanie absolwenta do znalezienia się na rynku pracy. Pogląd taki nie uwzględnia jednak dynamicznych zmian roli usług (w tym usług edukacyjnych na poziomie akademickim) w rozwoju społeczno-gospodarczym i faktu, iż jednym z istotnych dążeń współczesnego szkolnictwa wyższego winno być wyedukowanie absolwentów odnoszących sukcesy na rynku zawodowym i posiadających duży udział w kreowaniu liczącej się pozycji pracodawcy. Takie aspiracje mają coraz częściej sami kandydaci na studia, dla których priorytetem w wyborze kierunku jest ocena prawdopodobieństwa uzyskania zatrudnienia po zakończeniu kształcenia. Doświadczenia krajów Europy

Zachodniej dowodzą, że w perspektywie kilkunastu lat ważne jest projektowanie takiej wizji studiów wyższych, by kompetencje absolwentów były jak najbliższe wymogom stawianym przez pracodawców.

Odnosi się to także do studiów geograficznych oraz zapotrzebowania na ich absolwentów na rynku pracy. Rozważania literaturowe uzupełniają wyniki badań sondażowych z tego zakresu, przeprowadzonych wśród absolwentów studentów geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

TOMASZ RACHWAŁ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Wpływ kryzysu na zmiany produkcji przemysłowej w Polsce

Światowy kryzys gospodarczy, którego pierwsze symptomy dały się zaobserwować w 2007 r., zapoczątkowany kryzysem sektora finansowego na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych Ameryki, powszechnie oceniany jest jako najgłębsza recesja gospodarki światowej od czasu Wielkiego Kryzysu z przełomu lat dwudziestych i trzydziestych XX w. Powszechnie przyjmuje się jednak, że kryzys ten ma głębsze, wcześniej obserwowane podstawy, zarówno o charakterze makro- jak i mikroekonomicznym, niż tylko załamanie się spekulacyjnego rynku nieruchomości w tym kraju i spektakularny upadek jednego z największych inwestycyjnych banków świata Lehmann Brothers. Ta pierwsza grupa przyczyn związana jest, wg raportu Narodowego Banku Polskiego (*Polska wobec...*, 2009), z utrzymywaniem się różnego typu nierównowag w gospodarce światowej (głównie w handlu międzynarodowym, co związane jest z dynamicznym rozwojem tzw. gospodarek wschodzących) oraz problemami jakie były wynikiem długotrwałego utrzymywania się realnych stóp procentowych na niskim poziomie. Kryzys finansowy miał także przyczyny mikroekonomiczne, związane przede wszystkim z funkcjonowaniem instytucji systemu finansowego i finansowymi aspektami funkcjonowania innych podmiotów gospodarki, których działalność w dużej mierze jest uzależniona od dopływu kapitału obrotowego i inwestycyjnego z tego sektora. Ponadto, w funkcjonowaniu przedsiębiorstw tego sektora zauważono różnorodne błędy, m.in. w technikach pomiaru i wyceny ryzyka oraz w zarządzaniu nim, niewłaściwą strukturę nadzoru właścicielskiego, a także niedoskonałości systemu regulacyjnego, w tym w systemie nadzoru. Należy przy tym podkreślić, że kryzys finansowy szczególnie uwydatnił niedociągnięcia nadzoru finansowego w wielu krajach i jednocześnie potwierdził słuszność polskich, stosunkowo mało liberalnych, regulacji na rynku finansowym.

Rozwój kryzysu finansowego i w konsekwencji recesja całej gospodarki nie przebiegała równocześnie w poszczególnych krajach świata. Gospodarki krajów strefy euro zostały dotknięte przez kryzys z opóźnieniem w stosunku do Stanów Zjednoczonych - recesja w tej części świata rozpoczęła się pół roku później, dopiero w II kwartale 2008 r. Jeszcze później dotarł on do Polski - w pierwszej

fazie kryzysu Polska, podobnie jak niektóre inne kraje rozwijające się, nie odczuła bezpośrednio jego skutków (początkowo wpływ turbulencji na światowych rynkach finansowych na gospodarkę krajową ograniczał się głównie do rynków kapitałowych). Jednak w miarę pogłębiania się tendencji recesyjnych w gospodarce światowej kryzys stopniowo zaczął wpływać także na polską gospodarkę. W połowie 2008 r. odwróceniu uległ wcześniejszy trend aprecjacyjny złotego, co spowodowało znaczące zahamowanie lub spadek działalności inwestycyjnej, jednak nadal utrzymywały się korzystne wskaźniki wartości produkcji sprzedanej i rentowności przedsiębiorstw, gdyż w początkowym okresie zjawisko osłabienia waluty krajowej wpływa na zwiększenie opłacalności eksportu. Jednak postępująca recesja w krajach strefy euro przyczyniła się w istotnym stopniu do zahamowania sprzedaży eksportowej, do musiała wpłynąć na efekty działalności w sektorze przemysłowym, które ze swej istoty ma bardziej, niż pozostałe sektory gospodarki, proeksportowy charakter.

Istotne więc wydaje się pytanie w jakim stopniu światowy kryzys gospodarczy wpłynął na zmiany produkcji przemysłowej w Polsce na tle innych krajów europejskich. Wstępne wyniki przeprowadzonych analiz wskazują, że w latach kryzysu 2007-2010 spadek dynamiki produkcji przemysłowej w Polsce był największy w 2009 r., jednak wskaźnik ten był wyższy niż w wielu innych krajach europejskich. Analiza zmian wielkości produkcji ważniejszych wyrobów przemysłowych w latach 2005-2010 również potwierdza fakt, że spadek produkcji spowodowany kryzysem nie był bardzo głęboki. Dobrym przykładem jest tutaj produkcja samochodów osobowych (w dużej mierze eksportowa, a więc narażona na niekorzystne zjawiska związane z ograniczaniem popytu w innych krajach), choć należy zwrócić uwagę, że w tym przypadku mogły korzystnie zaznaczyć się działania rządów niektórych krajów europejskich mające na celu udzielenie pomocy przedsiębiorstwom przemysłu motoryzacyjnego, polegające na przeznaczeniu tzw. dopłat do zakupu nowych samochodów. Należy także zwrócić uwagę, że kryzys gospodarczy w niewielkim stopniu dotknął rynek pracy w sektorze przemysłowym, gdyż zanotowano tylko kilkuprocentowe spadki zatrudnienia w 2009 r. w stosunku do roku poprzedniego. Ponadto, najnowsze dostępne dane za pierwsze miesiące 2010 r. wskazują na odwrócenie trendów i wyraźne poprawienie się nie tylko oceny przez przedsiębiorstwa klimatu koniunktury w przemyśle, ale także realnych wyników produkcji przemysłowej. Dobre wyniki analizowanego sektora w bieżącym roku były efektem zarówno poprawy koniunktury w kraju i zagranicą, ale także efektem niskiej bazy z roku poprzedniego. Wzrost produkcji sprzedanej w pierwszych dwóch kwartałach 2010 r. zanotowano we wszystkich sekcjach przemysłu (przy czym zdecydowanie największy dotyczy produkcji sprzedanej w sekcji przetwórstwo przemysłowe) i w większości działów - szczególnie wysokie wskaźniki wzrostowe dotyczyły działów: a) produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycz-

nych, b) produkcja papieru i wyrobów z papieru oraz c) produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep. Jak się więc okazuje, obawa, że wymiana parku samochodowego (w segmencie samochodów małych, słabiej wyposażonych, na czym skorzystały polskie fabryki) w 2009 r. w krajach europejskich i brak dopłat w 2010 r. będzie skutkować „opóźnionym” spadkiem produkcji w tym dziale przemysłu nie znajduje potwierdzenia w świetle wstępnych tegorocznych danych.

Co więcej, w 2010 r. obserwuje się także korzystny wzrost wskaźników wydajności pracy, płynności finansowej i rentowności obrotu w sektorze przemysłowym. Pozwala to stwierdzić, że dotychczasowe negatywne skutki kryzysu gospodarczego dla przemysłu Polski nie były tak głębokie jak się spodziewano i są porównywalne z poprzednimi, mniej nagłośnionymi medialnie, okresami dekonjunkury gospodarczej, np. końca lat 90. XX w. Być może jest to z jednej strony konsekwencja pewnej bezwładności polskiego przemysłu, związanej z wysokimi kosztami i długotrwałością procesów inwestycyjnych, stosunkowo małym (w porównaniu z innymi krajami Europy) udziałem sprzedaży eksportowej w ogóle produkcji sprzedanej przemysłu, w dużym stopniu tradycyjną jego strukturą (mały udział przemysłów najbardziej zaawansowanych technologicznie, co w początkowej fazie kryzysu może być korzystne, gdyż konsumenci z mniejszym stopniem ograniczają zakupy artykułów podstawowych), z drugiej zaś także pozytywnymi efektami procesów restrukturyzacji polskiego przemysłu (por. wyniki badań w tym zakresie zamieszczone m.in. w tomie 9, 10 i 12 Prac Komisji Geografii Przemysłu PTG pod red. Z. Ziolo i T. Rachwała, 2006, 2008, 2009). Jak wykazują wcześniejsze badania autora trudno również w tak krótkim okresie czasu stwierdzić wpływ kryzysu na zmiany struktury przestrzennej i działowej przemysłu, gdyż w świetle dostępnych danych w tym zakresie za lata 2007-2008 nie zaobserwowano istotnych zmian. Jednakże duża niepewność co do dalszego rozwoju sytuacji w gospodarce światowej oraz dalszego wpływu impulsów płynących z otoczenia międzynarodowego na gospodarkę Polski nie pozwala na jednoznaczne przyjęcie optymistycznego scenariusza przyszłości, zakładającego dalszy dynamiczny trend wzrostowy w zakresie produkcji przemysłowej. Konieczne jest więc kontynuowanie badań nad wpływem kryzysu na przemysł Polski.

Literatura:

- Polska wobec światowego kryzysu gospodarczego*, 2009, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Ziolo Z., Rachwał T. (red.), 2006, *Efekty restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej*, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 9, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Wydawnictwo Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków, ss. 194.

- Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2008, *Procesy transformacji układów przestrzennych przemysłu na tle zmieniającego się otoczenia*, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 10, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Wydawnictwo Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków, ss. 276.
- Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2009, *Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 12, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Wydawnictwo Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków, ss. 196.

RENATA RETTINGER

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Wpływ kryzysu gospodarczego na sytuację demograficzną Ukrainy

Uzyskanie przez Ukrainę niezależności politycznej zapoczątkowało trudny okres przebudowy jej struktury ekonomicznej i unowocześnienia większości sfer życia społeczno – gospodarczego. Od samego początku Ukraina boryka się z rozlicznymi problemami związanymi z wprowadzaniem gospodarki rynkowej. Okres ten nie przyniósł oczekiwanych efektów. Szczególna kumulacja problemów związanych z wprowadzaniem gospodarki rynkowej spowodowała znaczne obniżenie jakości życia społeczeństwa ukraińskiego. Ukraina jest przykładem poniesionych ogromnych kosztów społecznych i ekonomicznych wynikających z głębokiego kryzysu gospodarczego, związanego z wprowadzeniem mechanizmów gospodarki rynkowej. Ta trudna sytuacja ekonomiczna spowodowała zmiany w strukturach demograficznych kraju. Od początku lat 90 notuje się naturalny ubytek ludności we wszystkich jednostkach administracyjnych. W obszarach peryferyjnych sięga on nawet -20 promila. Obecnie ludność miejska charakteryzuje się dodatnim przyrostem naturalnym, natomiast dla większości obszarów wiejskich jest on w dalszym ciągu ujemny. Daleko posunięty proces depopulacji powoduje wyludnianie obszarów wraz z zanikiem wiejskich jednostek osadniczych.

Katastrofalnie niski poziom przyrostu naturalnego przyspieszył proces starzenia się społeczeństwa. Pośrednio na zjawisko starzenia się ludności wpływają także m.in. poziom zamożności społeczeństwa, lansowany model rodziny, aktywność zawodowa kobiet, poziom opieki społecznej i ochrony zdrowia, wykształcenie ludności, polityka społeczna państwa i poziom aktywizacji gospodarczej regionów.

Współczesne tendencje występujące w zakresie struktury wieku wskazują, że proces starzenia się ludności będzie dalej się pogłębiał. Niezmiernie ważnym problemem będzie wprowadzenie spójnej i konsekwentnej polityki ludnościowej dla terenów zagrożonych starością demograficzną. Wszystkie podjęte działania muszą prowadzić do zniwelowania negatywnych skutków społeczno-gospodarczych tego zjawiska.

Wpływ kryzysu na wielkość pasażerskiego ruchu powietrznego na świecie na podstawie wybranych przykładów

Ostatnie lata charakteryzują się szeregiem zmian w światowym systemie gospodarczym, wynikają one w dużej mierze z sytuacji kryzysowych na rynkach światowych. Transport lotniczy jest jednym z ogniw tego systemu, bardzo wrażliwym na wszelkiego rodzaju zmiany. Ze względu na trudną sytuację finansową, sektor ten odczuwa to stosunkowo szybko. Przedstawiciele firm oraz prywatne osoby w sytuacji kryzysu finansowego bardzo szybko rezygnują z tego środka transportu, szczególnie na krótkich trasach. Głównym celem tego opracowania jest przedstawienie zmian w wielkości przewozów pasażerskich w największych portach lotniczych świata: Atlanta Hartsfield-Jackson, Londyn Heathrow, Frankfurt Intl., Tokio Haneda.

Już od kilku lat zauważa się spadek liczby pasażerów niektórych flagowych przewoźników, wzrost liczby pasażerów low-costów (czyli oszczędności m.in. w firmach i przesiadka pasażerów z tradycyjnych linii na niskokosztowe). Zmiany te widoczne są także w przestrzennym rozkładzie siatki połączeń w wybranych liniach lotniczych na mniej dochodowych trasach np. wycofanie się British Airways z Krakowa i Poznania. Ostatnie lata to dalsza ekspansja tanich przewoźników: Ryanair otwiera nowe bazy: Bari, Brindisi, Leeds Bradford i Oslo Rygge), Easy Jet i AirAsia oferują nowe trasy (Easy Jet np. Egipt, AirAsia np. Zjednoczone Emiraty Arabskie, Sri Lanka), silna pozycja i rozwój siatki połączeń linii lotniczych Bliskiego Wschodu (np. Qatar Airways i Emirates, powstanie nowej i pierwszej w tym regionie linii typu *low-cost* - Flydubai).

Powyższe rozważania należy uzupełnić o analizę sytuacji finansowej wybranych linii lotniczych oraz sposobach walki z kryzysem. Wielu przewoźników boryka się z poważnymi kłopotami finansowymi, np. British Airways, Japan Airlines, co może nawet prowadzić do bankructwa np. słowacki *Sky Europe*. Sposobem rozwiązania tych problemów jest zrzeczenie się w aliance strategiczne oraz zmiany we flocie statków powietrznych przewoźników, czyli wymiana samolotów (wprowadzenie do eksploatacji Airbus-a A380), modernizacja istniejących maszyn (np. zmiany w konfiguracji kabiny w Qantas – zwiększenie liczby miejsc w klasie ekonomicznej kosztem klasy biznes), uatrakcyjnienie ofert

przewoźników w celu "przyciągnięcia" pasażerów (np. bezpłatne *stop-over-y* dla pasażerów klasy biznes, bezpłatne wycieczki w miastach przesiadkowych przy dłuższym oczekiwaniu na połączenie).

ELENA A. RUSH

Irkutsk State Railway University

Ways of Water Quality Improvement and Protection in the Angara River Watershed

The main objective of water protection activities in any region is water quality maintenance in the water bodies, in order to support such water uses as drinking water supply, health needs and recreation, especially in impact of Crisis conditions. Achieving of this objective presupposes studies on the reasons and sources of water pollution and choosing efficient ways of its elimination. These issues are topical for the region under consideration, i.e. the upper and the middle section of the Angara River, due to the serious anthropogenic impact in this area.

Main Reasons and Sources of Water Quality Deterioration

The Irkutsk region is characterized by high level of industrial development, therefore one of the most hazardous impacts on the water quality is the discharge of the untreated industrial wastewater. The situation with industrial waste water in the upper and middle part of the Angara watershed is rather unfavorable: wastewater discharges into the water bodies of the region made up about 0.9 km³/year; 90% of the wastewater were not properly treated. The district under consideration (the upper and the middle section of the Angara river watershed) gives more than 80% of all wastewater in the Irkutsk region.

The situation is also aggravated by the inefficiency of water treatment facilities: out of all wastewater, that is treated on these plants (more than 0.5 km³/year) less than 1% complies with the water quality standards, while more than 99% is discharged into the water bodies insufficiently treated. It is caused by large amounts of wastewater and high levels of pollution, outmoded facilities, deterioration of devices, economic and administrative issues, that occur due to the treatment plants being carried over to the municipal government.

This leads to the discharges of untreated waters into the water bodies of the region, consequently, large amount of water pollutants come with the wastewater: hundreds of thousands of tons of chloride; dozens of thousands of tons of sulphates, organic and suspended matter; thousands of tons of nitrates, ammonia nitrogen; hundreds of tons of phosphorus, fat, nitrite, iron, mineral oil; dozens of tons of methanol, synthetic surface-active materials, fluorine, formaldehyde, aluminium, magnesium, tons of phenol, copper, zinc, lead, hundreds of kilo-

grams of mercury, chromium, hydrogen sulphide. In spite of the reduction of the total volume of wastewater within the 4 years by 20% (since 2006 by 2010), quantity of pollutants did not lessened. Main sources of pollution in the region are as follows: industrial waste-water – 3/4; municipal runoffs - almost 1/4; other branches of economy make only 0.2%.

High coefficient of water recycling is indicative of environmental friendly technologies, as it shows the saving of fresh water as a result of recycling and reuse technologies. Average coefficient of water recycling in the region makes up 69%, which is by 9% less than average showing in Russia.

In territorial aspect large cities give up to 99% of all water pollution in the region. There are 4 main industrial centres - Angarsk, Bratsk, Irkutsk and Usolye-Sibirskoye - that discharge 91% of waste water. Overwhelming amount of wastewater - 92.5% - is discharged directly into the Angara river and its reservoirs. Thus, we have ample grounds to state that industrial wastewater discharge is the main source of water pollution in the region.

As it has been already mentioned, the region has a lot of industrial enterprises, and therefore, certain amounts of pollutants get into the water bodies with atmospheric precipitation. Pollutant emissions of the large cities of the region exceed 550 000 tons per year, and a significant part of them reaches the water bodies with surface runoff.

Impact on water quality of the surface runoffs from residential area (1 800 km³) is more palpable. Runoffs from urban areas (that is almost 20% of all residential area of the region) can be classified as communal-general wastewater of medium or high fouling factor. Most of the cities have no storm water sewage facilities, and even if they have, these facilities are not more than culvert aqueducts, that catch storm water and direct it into the water bodies without treatment.

All these sources of water pollution significantly alter the water quality in the Angara river and its tributaries. Though anthropogenic pressure is different in different sections of the watershed, general water quality in the region is rather low.

Main ways of water quality protection and improvement

Ways of water quality protection and improvement can be divided into several groups: technical measures (implementation of water saving technologies water treatment facilities construction and upgrading, water bodies cleaning from sunk wood), economic measures (introduction of chargeable water use system, promote rational water use and water saving, provide financial support for water protection), control measures (introduction of water use limits, licensing of water use), administrative measures (water management activities), legislative measures (working out water use legislation and norms and regulations of water bodies protection), informational and monitoring measures (creation of data gather-

ing system, prognostication and monitoring of water quality), educational measures (environmental education, publishing of materials concerning water quality protection).

Technical measures are classified as most effective as they occur in the production process itself. Taking into consideration specificity of the region and the huge share of industrial wastewater in the water pollution of the region (3/4 of the all the wastewater is industrial), introduction of the water saving technologies is a very efficient way of water quality protection, and one of its priority directions. However, it appears impossible to introduce environmentally friendly technologies on all the industrial enterprises of the region, due to the high concentration of the industrial enterprises of the region and to the economic difficulties of the moment. Introduction of recycling water system into the industrial sphere is going to be even more efficient as the level of their development in the region (69%) is significantly less than the average in Russia (78%). Introduction of recycling water system will reduce fresh water consumption by 25-30 times, and consequently reduce the volume of wastewater. Increase in water reuse up to the all-Russian level (i.e. by 9%) will reduce wastewater discharge in the watershed by 15-20%.

Intercompany co-operation in fresh water use, water recycling and reuse, and joined wastewater treatment seems to be very promising. There is also a possibility to use treated communal wastewater for industrial purposes. Treated municipal wastewater frilly complies with the water quality requirements for cooling water and reduces the use of fresh water and wastewater discharge.

Economic measures of water quality protection are remarkable for their topicality. It is first of all the issue of chargeable water supply, introduction of which will be a) an incentive for water users to save water and use it rationally; b) a source of financial means for water protection activities. Unfortunately, the system of chargeable water supply taking shape now in the region fails to fulfill either of these two functions.

Firstly, introduction of the established water rates will rise prime cost of the production in the water consuming industries not more than by 1%; in other industries only by 0.05% - 0.1%. Consequently, these water rates do not influence much on the expenses of the enterprises and do not encourage them to save water. Secondly, actual sums paid by the enterprises under the Law of the Russian Federation "On the Environment Protection" for the environment pollution (including water pollution) for the use of water bodies are in fact negligible.

Thus, it is clear, that the payments for water use and water pollution are insufficient for effective water quality protection. Therefore it is necessary to attract investments from all possible sources: funds of the industrial enterprises, Federal and regional governments, private and foreign investors. I would like to point out the efficiency of the introduction of the water saving technologies

along with the planned upgrading of the enterprises, that will allow implementing new technologies without separate investments into the water quality protection. It is also necessary to revise legislation on the water use payments.

The analysis, carried out for this report showed the need for further studies of the issues of the impacts from different sources of pollution in the region on the water quality, and also the need to work out the efficient ways of water protection. That is why it is important now to set the priority to the practical site-specific objectives both short-term and long term. The key issue for water studies is now working out the feasible system of water protection measures and ways to improve environmental situation in the region, and estimation of their costs and effects. This includes the issues of environmental evaluation of the technologies ways of implementation of the environmental techniques and upgrading the production assets, introduction of the efficient system of water use payment, and formulation of the reasonable environmental requirements to the water regime of the Angara river dams.

Impact of Economic Crisis on Regions Dominated by Motor Vehicles Industry (the Case of Vysočina Region)

In the last two years the economic crisis struck the whole world (according to many authors it is the worst since the Second World War). The car industry was one of the most affected sectors. The Czech Republic (along with Slovakia and Slovenia) is ranked among the states which produce the greatest number of cars per capita. The national economy is very strongly focused on car industry and is largely dependent on its effectiveness. Therefore the impact of economic crisis has exerted major influence on the development of many regions in the Czech Republic.

Except of car manufacturers (Škoda Auto Mladá Boleslav, Toyota Peugeot Citroën Automobile Kolín, Hyundai Motor Manufacturing Czech Nošovice) we have many companies producing the automotive components and accessories which are located in the Czech Republic. The economic crisis also has markedly affected their everyday activities. The Vysočina Region is one of regions dominated by the motor vehicles industry, where the company Bosch Diesel has located its factories producing pumps for diesel engines. In addition to Bosch we can name still many other companies (e.g. Automotive Lighting, Motorpal or Moravské kovárny).

Since 2001 Bosch Diesel has been the largest industrial employer in the Vysočina Region (before the economic crisis the company employed more than six thousand people) and has a significant impact on the general development of this region. During the crisis production was reduced, a one-third of employees has been made redundant and other measures were taken. These facts are obviously reflected in the socioeconomic development of region and even influenced the position of Vysočina Region against the background of the national economy.

This paper analyzes the manifestations of economic crisis and describes its impacts on the car industry in the Czech Republic. It is largely focused on Vysočina Region, respectively on the Bosch Diesel Company and other enterprises belonging to the same sector. The paper also concerns the selected anti-crisis measures and responses to them.

NATALIA M. SYSSOEVA, PAVEL A. SADOVSKY
*Irkutsk Scientific Centre of the Siberian Branch of the Russian Academy
of Sciences*

Impact of Crisis on the Spatial Structure of the Network Company

The development of market economy in Russia has influenced the basic principles of the spatial organization of production. The horizontal linkages between production units are becoming more and more common, while the hierarchical subordination remains valid mainly as far as the internal activities of an organization are concerned. This report presents changes in the spatial relationships between the agents of the network company which are the consequences of crisis.

The subject-matter of this study is a network company Ingri dealing with the production and delivery of cement-based and polymer materials for industrial construction. The company cooperates with the international concern BASF and the Swiss firm Sika.

Since 2006, the company has established trade and production network, covering almost the whole territory of Russia. Base points in a network of Ingri were 18 Russian cities, including Moscow. The regional level is a major one in a network since just there the industrial investments take place. The regional authority office for East Siberia was established in Irkutsk. A regional network of permanent links between the cities of Irkutsk district had been developed.

Crisis that broke out in 2008, had a significant negative impact on investment activity and consequently on the construction and building materials industry in Russia. Minimizing all the costs, the company decided to temporarily withdraw from certain markets, and close a number of missions, including Irkutsk. However, the industry has not completely disappeared during crisis. There has been a decline in consumption and essential changes in positions of major players. Rupture of a unitary structure of the company led to the formation of separate regional firms. On the basis of the parent company in the Irkutsk Region there were formed some seven new organizations in the Irkutsk district, united by a common client base, similar products and a unified social network, based on former managers of Ingri. New businesses began to contact suppliers in the European part of Russia and abroad directly, passing the former center in Moscow. That could be both positively and negatively assessed from the point of view of

customers and manufacturers. Currently, some of the companies do not conduct long-term strategies, do not follow the implementation of all project requirements, seeking rather a one-time gains.

In these circumstances, the role of social networks increases. The additional consequence of that is the formation of new industrial clusters with the intention of improving quality of products and services. In the Irkutsk region there has originated a cluster of several Ingram centers, a number of smaller domestic companies, which have even strengthened their positions during the crisis. Moreover there also existed several major world producers (BASF, Sika), which has expanded into the weakened Russian market.

Zmiany struktury przestrzennej obszaru Zabłocia w Krakowie objętego lokalnym programem rewitalizacji

Teren Zabłocia w Krakowie objęty lokalnym programem rewitalizacji został ukształtowany przez rozwój zakładów przemysłowych w XVIII i XIX w. Swoją siedzibę miały tutaj m.in. Fabryka Siatek, Mebli, Konstrukcji Żelaznych i Wyrobów Ornamentalnych Kutych Józefa Goreckiego, której wyroby do dzisiaj zdobią wnętrza Teatru Starego, czy Izby Przemysłowo-Handlowej, Krakowska Fabryka Mydła Czesława Śmiechowskiego (obecnie Miraculum), która była największym zakładem tego typu w Krakowie. Na obszarze Zabłocia powstał również największy w Krakowie zakład przemysłu spirytusowego spółka akcyjna „Wódki Krakowskie” oraz Polska Wytwórnia Chleba Zdrowia „Ziarno”. Po II wojnie światowej nastąpiła zmiana profilu produkcji poprzemysłowego Zabłocia z wyrobów technicznie prostych na wyroby o zaawansowanej technologii. Na miejscu fabryki Goreckiego powstał „Telpod”, który w wyniku przemian ustrojowych w latach 90-tych został postawiony w stan upadłości.

Zabłocie w trakcie transformacji odznaczało się poważną recesją gospodarczą. Postępująca degradacja poprzemysłowych budynków, chaos przestrzenny, infrastrukturalny wpływały na pogłębiające się procesy struktury funkcjonalnej obszaru w obrębie miasta. Dopiero polityka gminy, stawiającej za cel wyprowadzenie obszaru z sytuacji kryzysowej, oparta na uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz lokalnego programu rewitalizacji przyczyniły się do zainteresowania obszarem inwestorów. Obecnie na Zabłociu prowadzone są prace z zakresu odnowy poprzemysłowych obiektów, które dzięki nowym funkcjom mogą ponownie zostać włączone w przestrzenną strukturę obszaru.

Na tle zarysowanych uwarunkowań przedstawiono zmiany strukturalne obszaru w latach zmian systemu gospodarowania, które w znaczący sposób przyczyniły się do zmiany jego funkcji z przemysłowej na poprzemysłową.

Ruch turystyczny w Pienińskim Parku Narodowym

Zwiększająca się liczba turystów odwiedzających parki narodowe znajduje odzwierciedlenie w liczebności i strukturze podmiotów gospodarczych w ich otoczeniu. Istotne staje się więc monitorowanie ruchu turystycznego, w tym jego natężenia, zmian przestrzennego rozkładu, sylwetki i preferencji turysty itp. W obrębie obszarów chronionych oraz badanie jego wpływu na funkcjonowanie lokalnej gospodarki.

Monitoringiem objęto 25612 turystów, którzy odwiedzili PPN w 2007, 2008 i 2009 roku w trakcie 19 dni pomiarów. W lipcu 2007 roku natężenie ruchu turystycznego na terenie PPN wyniosło 1408 osób/dobę (60 turystów/1km² PPN/dobę), w lipcu 2008 wskaźniki te wyniosły odpowiednio 1160 (49), a w lipcu 2009 roku 1477 (63). Najintensywniej wykorzystywanymi fragmentami szlaków w obrębie PPN były: odcinek Przełęcz Szopka-Trzy Korony: 1200 osób/dobę (2007), 948 osób/dobę (2008) i 1238 osób/dobę (2009), odcinek Wy-miarki – Limierczyki: odpowiednio 1000, 720 i 1071 osób/dobę oraz odcinek Sokolica – Przełęcz Sosnow: 500, 350 i 700osób/dobę. Najpopularniejszym miejscem wejść na teren PPN było Krościenko, notujące dwukrotnie większą ich liczbę niż największy ośrodek turystyczny regionu – Szczawnica. Średni wiek turystów to około 30 lat, połowa ankietowanych to turyści legitymujący się wykształceniem wyższym. Przeważali turyści pochodzący z województw: małopolskiego, śląskiego, mazowieckiego i łódzkiego (łącznie ponad 50%). Respondenci odwiedzający Pieniny po raz piąty lub częściej dominowali wśród mieszkańców województwa małopolskiego. Stanowili oni większość także wśród turystów przyjeżdżających w Pieniny tylko na jeden dzień. Najliczniejsza grupa turystów wybrała noclegi w kwaterach prywatnych, głównie w Krościenku oraz Szczawnicy. Zdecydowana większość turystów korzystających z noclegu w rejonie PPN odnotowała dłuższy pobyt, minimum trzydniowy.

Wpływ światowego kryzysu gospodarczego na brazylijski i meksykański przemysł samochodowy

Badane kraje są największymi pod względem ludnościowym, a także potencjału gospodarczego państwami Ameryki Łacińskiej, które od początku lat 90. XX w. przechodzą intensywne przekształcenia związane z modernizacją i liberalizacją gospodarki, zniesieniem ograniczeń międzynarodowej wymiany handlowej a także aktywnie otwierają się na napływ kapitałów zagranicznych. Procesy modernizacyjne szczególnie widoczne są w sektorze przemysłowym w tym także, w opanowanym przez globalne koncerny, przemyśle motoryzacyjnym, który w obu badanych krajach przeszedł głęboką transformację i do początku światowego kryzysu gospodarczego rozwijał się bardzo dynamicznie. W Brazylii produkcja samochodów osiągnęła w 2008 r. poziom blisko 3,216 mln sztuk natomiast w Meksyku – 2,180 mln sztuk. Światowy kryzys gospodarczy szczególnie silnie dotknął meksykański przemysł samochodowy, którego produkcja w 2009 r. spadła do 1,567 mln sztuk, czyli o 28,1% w porównaniu do roku wcześniejszego, natomiast w Brazylii zanotowano jedynie nieznaczny spadek produkcji do 3,183 mln sztuk, czyli o 1,0%. Biorąc pod uwagę fakt, iż generalnie światowa produkcja przemysłu motoryzacyjnego w tym okresie spadła o 12,8% można stwierdzić, iż meksykański przemysł samochodowy zanotował szczególnie silne załamanie produkcji, podczas gdy brazylijski wyszedł z kryzysu z minimalnym spadkiem produkcji. Wyjaśnienia tak odmiennej reakcji należy szukać w specyfice obu gospodarek. Meksyk wchodzący od 1994 r. do NAFTA jest bardzo silnie uzależniony od rynku Stanów Zjednoczonych i Kanady a specyfiką meksykańskiego przemysłu motoryzacyjnego jest silne nastawienie eksportowe, gdyż ponad 70% produkcji kieruje się za granicę a szczególnie do USA. W przypadku Brazylii będącej największą gospodarką Ameryki Południowej, a zarazem najważniejszym krajem w obrębie integrującego się MERCOSUR, zdecydowanie większe znaczenie dla przemysłu samochodowego odgrywa rynek wewnętrzny, a eksport stanowił w ostatnich latach zaledwie od 22 do 35% wielkości produkcji. Gospodarka brazylijska praktycznie nie została dotknięta recesją, co sprawiło, że sprzedaż nowych samochodów wzrosła w 2009 r. o 11,4% podczas gdy w Meksyku silnie powiązany z USA, recesja bardzo

znacząco wpłynęła na ograniczenie konsumpcji, co w przypadku sprzedaży nowych samochodów oznaczało spadek o 26,4% w porównaniu do 2008 r.

Zmiany te szczególnie silnie zaznaczyły się w ostatnich latach w przemyśle samochodowym Brazylii i Meksyku i wpłynęły na zmianę struktur gospodarczej. Przeanalizowano także wpływ kryzysu ekonomicznego na zmianę kierunków eksportu i importu. Starano się także zbadać, jaki wpływ wywarł on na strategię głównych międzynarodowych firm motoryzacyjnych działających w badanych krajach.

Turystyka w warunkach światowego kryzysu gospodarczego

Rynek usług turystycznych podlega ciągłym przemianom pod wpływem różnorodnych impulsów płynących z otoczenia międzynarodowego, a także czynników wynikających z uwarunkowań krajowych, regionalnych i lokalnych. Wpływ tych czynników uwidacznia się zarówno od strony podażowej, tj. funkcjonowania przedsiębiorstw tego sektora, jak i od strony popytowej, a więc klienta usług turystycznych. Uwarunkowania przemian w światowej turystyce związane są przede wszystkim z procesami globalizacyjnymi i integracyjnymi, które nie tylko tworzą nowe warunki do gospodarowania dla podmiotów branży turystycznej, ale również wpływają na zmiany preferencji, modelu i stylu życia członków „społeczeństwa informacyjnego”, co z kolei przekłada się na określone zmiany w zakresie form spędzania czasu wolnego, sposobów organizacji wypoczynku, preferencji zakupu określonych dóbr i usług turystycznych oraz wyboru kierunków wyjazdów turystycznych. Poza wyżej wymienionymi na turystykę mają także wpływ inne czynniki o charakterze globalnym, takie jak globalne zmiany klimatyczne, zjawiska katastroficzne w skali globalnej, zagrożenie chorobami (np. pandemią grypy), nasilanie się terroryzmu i konfliktów w wielu regionach świata, co prowadzi do zmniejszania poczucia bezpieczeństwa wśród turystów.

W latach 2008-2010 szczególnego znaczenia w przemianach sektora turystycznego nabiera światowy kryzys gospodarczy i związane z nim działania rządów różnych krajów podejmowane w celu przeciwdziałania skutkom kryzysu, a także upadek wielu firm, w tym transportowych i instytucji finansowych ściśle związanych z sektorem turystycznym (banków, towarzystw ubezpieczeniowych). Należy zgodzić się więc z twierdzeniami wielu badaczy i praktyków życia gospodarczego, że wkroczyliśmy w erę turbulencji, gdzie sytuacja społeczno-gospodarcza staje się nie tylko niestabilna, ale także nieprzewidywalna. Co więcej, zdaniem np. P. Kotlera i J. Caslione (2009) turbulencje stały się „nową normalnością”, a ich cechą charakterystyczną są nagłe okresy prosperity i szybkie spadki, które przedłużając się, mogą prowadzić do recesji, a nawet głębokiego, długotrwałego kryzysu.

Światowy kryzys gospodarczy, który w pełni uwidocznił się w drugiej połowie 2008 roku, dotknął w mniejszym lub większym stopniu każdej branży gospodarki światowej. Turystyka nie stanowi tutaj wyjątku. W referacie podjęto próbę analizy sektora turystyki w warunkach trwającego światowego kryzysu gospodarczego. W pracy wykorzystano dane WTO (World Tourism Organization) oraz WTTC (World Travel & Tourism Council) dotyczące m.in. wielkości światowego ruchu i popytu turystycznego, udziału gospodarki turystycznej w światowym PKB, wielkości zatrudnienia w gospodarce turystycznej. W oparciu o dane statystyczne i raporty Instytutu Turystyki, GUS i Ministerstwa Sportu i Turystyki ukazano również kondycję polskiej gospodarki turystycznej w świetle współczesnego światowego kryzysu gospodarczego.

Przeprowadzone dla lat 2006-2009 analizy pozwalają stwierdzić, że zarówno w światowej jak i polskiej gospodarce turystycznej widoczny jest pewien regres, który osiągnął swoje apogeum w 2009 roku. Spadek dotyczył nie tylko wielkości ruchu turystycznego, ale również wskaźników charakteryzujących kondycję samej branży turystycznej. Turystyka okazała się więc być wrażliwą na współczesny światowy kryzys gospodarczy. Prognozy, a także dane z pierwszych miesięcy 2010 roku wskazują jednak na odwracanie się tych niekorzystnych tendencji. Według WTO liczba międzynarodowych przyjazdów turystycznych w skali świata w pierwszych dziewięciu miesiącach 2010 roku wzrosła o 7% w porównaniu z tym samym okresem roku 2009, a prognozy na 2011 wskazują na dalszy 4-5% wzrost. Odwrócenie się niekorzystnych trendów odnotowuje się również w zakresie innych wskaźników jak np. wielkość wydatków turystycznych. Mimo jednak oznak odwracającej się recesji konieczne jest, dla utrwalenia i wzmocnienia pozytywnych zmian, podjęcie szeregu działań wspierających podmioty branży turystycznej i minimalizujących skutki kryzysu, działań i rozwiązań podejmowanych przez organizacje rządowe, samorządowe, gospodarcze, krajowe i międzynarodowe.

Literatura:

Kotler P., Caslione J.A., 2009, *Chaos. Zarządzanie i marketing w erze turbulencji*, MT Biznes, Warszawa.

Wpływ światowego kryzysu na funkcjonowanie przedsiębiorstw, układów regionalnych i gospodarki narodowej

Intensywny rozwój gospodarczy związany z nasilającymi się procesami globalizacji i integracji europejskiej a także pojawianie się nowych światowych centrów wzrostu (Brazylia, Rosji, Indii i Chin) zakłócony został przez światowy kryzys. Sytuację kryzysową pobudził system bankowy związany zwłaszcza z kredytowaniem nieruchomości, który następnie negatywnie oddziaływał na światowy system finansowy i gospodarczy.

Światowa sytuacja kryzysu finansowego i gospodarczego wpłynęła na zmiany uwarunkowań funkcjonowania przedsiębiorstw, zmiany struktur regionalnych oraz krajowych a także światowych układów politycznych. Zmiany uwarunkowań przedsiębiorstw wywołane były ograniczeniem rynków zbytu i możliwości zasilania finansowego przez instytucje bankowe, które doprowadziły do ograniczenia produkcji i działalności usługowej. Recesja w tym zakresie wpłynęła na ograniczanie rozmiarów rynków pracy i przyczyniła się do negatywnych zjawisk społecznych przejawiających się w ograniczeniu zasilania finansowego gospodarstw domowych. W konsekwencji zmiany rynku pracy oraz ograniczania działalności produkcyjnej i usługowej przez wiele przedsiębiorstw oraz nasilająca się recesja na rynku pracy wpłynęły na zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej układów regionalnych i krajowych. Przejawiały się one w zmianach struktur funkcjonalnych prowadzących do recesji gospodarczej i społecznej. Negatywne konsekwencje sytuacji kryzysowej zaznaczyły się także w strukturach międzynarodowych, czego wyrazem jest zróżnicowany proces spowolnienia gospodarczego poszczególnych krajów Unii Europejskiej, światowych centrów wzrostu gospodarczego oraz pozostałych krajów. Doprowadziło to do recesji dochodów gospodarki światowej a także gospodarek poszczególnych krajów. Sytuacja kryzysowa stworzyła również korzystne warunki dla rozwoju gospodarczego zwłaszcza Chin, które w wyniku znacznej nadwyżki budżetowej wykorzystywały rozwój swojej gospodarki pośrednio niwelując także skutki światowego kryzysu.

TOMASZ RACHWAŁ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Wykaz ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych z cyklu poświęconego problematyce geografii przemysłu i usług

Organizatorzy:

- Komisja Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego,
- Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
- Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich w Krakowie,
- Sekcja Gospodarki Przestrzennej Komisji Nauk Ekonomicznych PAN Oddz. w Krakowie.

Wykaz konferencji:

- *Geografia przemysłu w akademickim kształceniu nauczycieli geografii*, Kraków, 9-10 grudnia 1985 r.
- *Zakład przemysłowy w akademickim kształceniu nauczycieli geografii*, Kraków, 15-17 grudnia 1986 r.
- *Problematyka ośrodka przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii*, Kraków, 30 listopada-2 grudnia 1987 r.
- *Problematyka okręgu przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii*, Kraków, 12-13 grudnia 1988 r.
- *Regionalne problemy uprzemysłowienia – zagadnienia teoretyczno-poznawcze*, Kraków 27-28 listopada 1989 r.
- *Problemy przemysłu rolno-spożywczego w badaniach geograficznych*, Kraków, 26-27 listopada 1990 r.
- *Geografia przemysłu w warunkach nowego systemu gospodarowania, problemy badawcze i odzwierciedlenie ich w kształceniu nauczycieli*, Kraków, 2-4 grudnia 1991 r.
- *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Kraków, 23-25 listopada 1992 r.
- *Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Kraków, 8-10 listopada 1993 r.

- *Wpływ procesów transformacji gospodarki narodowej na funkcjonowanie jednostek gospodarczych i układów przestrzennych*, Kraków 5-6 grudnia 1994 r.
- *Osiągnięcia i kierunki badawcze geografii przemysłu w ośrodkach akademickich*, Kraków, 4-5 grudnia 1995 r.
- *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (I)*, Kraków, 9-10 grudnia 1996 r.
- *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (II)*, Kraków, 8-9 grudnia 1997 r.
- *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (III)*, Kraków, 7-8 grudnia 1998 r.
- *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (IV)*, Kraków, 6-7 grudnia 1999 r.
- *Przemiany struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej*, Kraków, 4-5 grudnia 2000 r.
- *Problemy transformacji struktur przemysłowych*, Kraków, 3-4 grudnia 2001 r.
- *Przemysł w procesie globalizacji*, Kraków, 2-3 grudnia 2002 r.
- *Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu*, Kraków, 1-2 grudnia 2003 r.
- XX Jubileuszowa Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Efekty restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej*, Kraków, 6-7 grudnia 2004 r.
- XXI Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Procesy transformacji przemysłowych układów regionalnych na tle zmieniającego się otoczenia*, Kraków, 5-6 grudnia 2005 r.
- XXII Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Problemy metodologiczne geografii przemysłu*, Kraków, 4-5 grudnia 2006 r.
- XXIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych*, Kraków, 3-4 grudnia 2007 r.
- XXIV Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Funkcje przemysłu i usług w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego (Functions of Industry and Services in the Development of Information Society)*, Kraków, 1-2 grudnia 2008 r.
- XXV Jubileuszowa Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Procesy transformacji przemysłu i usług w regionalnych i krajowych układach przestrzennych (The Processes of Transformation of Industry and Services in Regional and National Spatial Systems)*, Kraków, 30 listopada – 1 grudnia 2009 r.

- 26. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Wpływ kryzysu na funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz zmiany struktur przestrzennych przemysłu i usług (Impact of Crisis on the Activity of Enterprises and Changes in the Spatial Structures of Industry and Services)*, Kraków, 6-7 grudnia 2010 r.

W 2011 r. zapraszamy na kolejną, 27. Międzynarodową Konferencję Naukową z tego cyklu nt. „*Wpływ innowacyjności na rozwój przedsiębiorstw i gospodarki w układach przestrzennych*” (*The Effect of Innovation on the Development of Enterprises and Economy in Spatial Systems*), która odbędzie się w Krakowie w dn. 5-6 grudnia 2011 r.

WIOLETTA KILAR

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków

Wykaz publikacji z zakresu problematyki przemysłu i usług

(obejmujący pełne teksty artykułów będących przedmiotem referowania i dyskusji podczas organizowanych w Krakowie konferencji poświęconych tej problematyce)

Geografia przemysłu w akademickim kształceniu nauczycieli, red. Z. Ziolo, Materiały i Sprawozdania, z. 14, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich i Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Kraków 1987

1. Straszewicz L., Geografia przemysłu jako nauka i dyscyplina nauczania, s. 8-13
2. Kortus B., Aktualne kierunki i problemy badawcze geografii przemysłu, s. 14-21
3. Strykiewicz T., Kierunki badawcze geografii przemysłu w Polsce w latach 1945-1980, s. 22-46
4. Piskorz S., Treści z zakresu geografii przemysłu w nowych programach nauczania szkoły podstawowej i średniej, s. 46-57
5. Pakuła L., Ziolo Z., Treści kształcenia w zakresie geografii przemysłu przekazywane na wykładach, s. 58-64
6. Ziolo Z., Załącznik 1: Sylwetka nauczyciela geografii-absolwenta Wyższej Szkoły Pedagogicznej; Załącznik 2: Tematyka wykładów z zakresu geografii przemysłu w wybranych instytutach; Załącznik 3: Propozycja programu wykładów z zakresu geografii przemysłu, s. 65-70
7. Adamus J., Troc Z., Analiza programów ćwiczeń z geografii przemysłu w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych, s. 71-76
8. Grzeszczak J., Problematyka przemysłowa na studiach geograficznych w wybranych krajach Europy Zachodniej, s. 77-83
9. Niżnik A. M., Makiela Z., Treści nauczania geografii przemysłu w programach kształcenia geografów w Czechosłowacji, s. 84-89
10. Zikandeloff W., Koncepcja ćwiczeń z geografii przemysłu w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Dreźnie, s. 90-95

Zakład przemysłowy w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, red. Z. Ziolo, Materiały i Sprawozdania, z. 16, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Kraków 1988

1. Ziolo Z., Funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa przemysłowego w przestrzeni geograficznej, s. 8-24
2. Fierla I., Problemy lokalizacji zakładów przemysłowych, s.25-45
3. Dziadek S., Lokalizacja zakładu przemysłowego a ochrona środowiska przyrodniczego, s.46-56
4. Ohme J., Problematyka siły roboczej w zakładzie przemysłowym, s.57-65
5. Soja M., Problemy zatrudnienia w zakładzie przemysłowym, s. 66-78
6. Troc M., Powiązania produkcyjno-przestrzenne zakładu przemysłowego, s. 79-83
7. Makiela Z., Powiązania zakładu przemysłowego z elementami infrastruktury technicznej, s. 84-91
8. Luchter L., Wybrane problemy techniczno-ekonomiczne i przestrzenne funkcjonowania elektrowni systemowych, s. 92-97
9. Gardzina J., Problematyka zaopatrzenia na przykładzie Rzeszowskich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Respan” w Rzeszowie, s. 98-107
5. Rochnowski H., Organizacja i rola naukowych wycieczek do zakładów przemysłowych w nauczaniu geografii, s. 108-115
6. Piskorz S., Tematyka zakładu przemysłowego w nauczaniu geografii w szkole podstawowej i średniej, s. 116-126
7. Niżnik A. M., Zespół Górniczo-Energetyczny „Belchatów” jako obiekt badań naukowych i wycieczek dydaktycznych, s. 127-131
8. Budzynowski J., Znaczenie zakładu przemysłowego w nauczaniu geografii przemysłu na tle zmieniających się orientacji filozoficzno-metodycznym, s. 132-135

Problematyka ośrodka przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, red. Z. Ziolo, Materiały i Sprawozdania, z. 19, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Kraków 1990

1. Ziolo Z., Problematyka definicji i wyróżniania ośrodków przemysłowych w strukturze przestrzennej, s. 9-22
2. Parysek J.J., Wybrane problemy zastosowania metod ilościowych w badaniach ośrodków przemysłowych, s. 23-37
3. Kortus B., Ośrodki przemysłowe najmłodszej generacji-mechanizmy rozwoju i czynniki lokalizacji s. 38-49

4. Dziadek S., Kształtowanie się i dynamika rozwoju ośrodków przemysłowych Rybnickiego Okręgu Węglowego, s.50-64
5. Szajnowska-Wysocka A., Bariery rozwojowe ośrodków przemysłowych Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, s.65-76
6. Rochnowski H., Miejskie ośrodki przemysłowe regionu dolnej Wisły, s. 77-90
7. Adrjanowska E., Niesyt J., Skupowa J., Geograficzno-ekonomiczne badania przestrzennych powiązań ośrodków przemysłowych strefy przymorskiej, s. 91-103
8. Strykiewicz T., Hierarchia ośrodków przemysłu rolno-spożywczego a system ośrodków centralnych W. Christallera, s. 104-116
9. Eberhardt P., Kształtowanie się relacji między majątkiem, pracą i produkcją w przemyśle polskim s.117-127
10. Piskorz S., Tematyka ośrodka przemysłowego w nowych programach i podręcznikach geografii, s. 128-139
11. Niżnik A. M., Piotrków Trybunalski jako ośrodek przemysłowy, s. 139-145
12. Misztal S., Zagadnienia metodyczne badań nad ośrodkami przemysłowymi, s. 146-151
13. Ziolo Z., Model funkcjonowania ośrodka przemysłowego, s. 152-171

Problemy przemysłu rolno-spożywczego w badaniach geograficznych, red. Z. Ziolo, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich i Komisja Geografii Przemysłu PTG, Kraków-Warszawa 1991

1. Dziadek S., Przemysł rolno-spożywczy w procesie restrukturyzacji gospodarki województwa katowickiego, s. 7-19
2. Marczyńska-Witczak E., Przemysł spożywczy aglomeracji łódzkiej-poziom rozwoju i związki przestrzenne, s. 20-36
3. Rochnowski H., Potencjał oraz rola przemysłu spożywczego w przemyśle miast i terenów wiejskich obszary Dolnej Wisły, s. 37-51
4. Kaczmarek U., Strykiewicz T., Analiza kosztów produkcji w badaniach przestrzenno-ekonomicznych przemysłu spożywczego (na przykładzie regionu poznańskiego), s. 52-71
5. Adamczyk Z., Grobelny R., Zależność między poziomem przemysłu rolno-spożywczego w Polsce w ujęciu regionalnym w 1985 r., s. 72-86
6. Kamińska W., Kozak A., Rola przemysłu spożywczego w strukturze przemysłu województwa kieleckiego, s. 87-94
7. Parysek J. J., Zróżnicowanie struktury produkcji i spożycia alkoholu w świecie, s. 95-117
8. Ziolo Z., Wybrane problemy gospodarki żywnościowej, s. 118-130
9. Ziolo Z., Zarys koncepcji kompleksu rolno-przemysłowego w układzie regionalnym, s. 131-142

10. Maj R., Ziolo Z., Koncepcja organizacji gminnego ośrodka przemysłu rolno-spożywczego, s. 143-150
11. Makiela Z., Ziolo Z., Problematyka przemysłu mleczarskiego województwa tarnobrzesckiego, s. 151-168
12. Szyszko Z., Przemysł spożywczy miasta jako temat ćwiczeń terenowych, s. 169-173
13. Troc M., Kwestionariusz do badań zakładu przemysłu rolno-spożywczego, s. 174-181

Geografia przemysłu w warunkach nowego systemu gospodarowania-problemy badawcze i odzwierciedlenie ich w kształceniu nauczycieli, red. Z. Ziolo, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie i Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie, Kraków-Warszawa 1992

1. Ziolo Z., Współczesne przesłanki rozwoju geografii przemysłu w warunkach zmieniającego się systemu gospodarowania, s. 6-19
2. Kortus B., Zmiany położenia geoeconomicznego i geopolitycznego Polski w nowej Europie, s. 20-27
3. Parysek J. J., Dobrodziejstwo inwentarza, czyli jak zrestrukturyzować przemysł Polski, s. 28-45
4. Dębski J., Restrukturyzacja przemysłu w Polsce, problematyka, założenia, możliwości, s. 46-61
5. Matykowski R., Stryjakiewicz T., Adaptacja przemysłu w nowych warunkach ekonomicznych Polski, s. 62-76
6. Adamczyk Z., Grobelny R., Struktura gałęziowa przemysłu przetwórczego Polski na tle innych państw, jako wyznacznik perspektywicznych przekształceń strukturalnych przemysłu, s. 77-85
7. Pączka S., Niektóre problemy badań przemian struktur przestrzennych sektora produkcyjno-usługowego w Polsce na tle innych krajów europejskich, s. 86-92
8. Woźniak M., Ziolo Z., Analiza zróżnicowania województw jako podstawa restrukturyzacji przestrzeni społeczno-gospodarczej Polski, s. 93-99
9. Rogacki H., Ośrodki przemysłowe silnie wyspecjalizowane w nowym systemie gospodarowania, s. 100-107
10. Misztal S., Rozwój prywatyzacji przemysłu w województwie stołecznym na tle kraju, s. 108-123
11. Dziadek S., Zmiany struktury produkcji zakładów przemysłowych Makroregionu Południowego w warunkach kształtującego się wolnego rynku, s. 124-139
12. Pukowska-Mitka M., Ktocz M., Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego w województwie katowickim, s. 140-155

13. Marczyńska-Witczak E., Zmiany w przestrzennym oddziaływaniu przemysłu Łodzi (w świetle przepływu zamiejscowej siły roboczej), s. 156-166
14. Kitowski J., Analiza rynku pracy ośrodka przemysłowego na przykładzie Rzeszowa, s. 167-181
15. Kozak A., Analiza relacji między elementami potencjału społeczno-gospodarczego ośrodków wzrostu woj. kieleckiego w latach 1976-1988, s. 182-201
16. Kamińska W., Struktura rodzajowa indywidualnej działalności gospodarczej powstałej pod wpływem ustawy o przedsiębiorczości w rejonie kieleckim, s. 202-212
17. Czepczyński M., Cykliczność działalności gospodarczej przemysłu jako wyraz niestabilnej polityki gospodarczej i wpływu pewnych prawidłowości ekonomicznych, s. 213-220
18. Milerski O., Wyposażenie techniczne miast i gmin jako czynnik rozwoju przemysłowego w warunkach nowego systemu gospodarczego, s. 221-228
19. Riley R., Zastosowanie modeli w nauczaniu geografii przemysłu, s. 229-240
20. Rochnowski H., Baza statystyczna jako ważny czynnik badań empirycznych geografii przemysłu w Polsce, s. 241-245
21. Kuciński K., Geografia przemysłu w latach dziewięćdziesiątych (głos w dyskusji), s. 246-250

Problematyka Okręgu Przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, red. Z. Ziolo, Materiały i Sprawozdania, z. 26, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Kraków 1993

1. Parysek J.J., O pewnym podejściu do delimitacji Okręgów Przemysłowych, s. 9-22
2. Dziadek S., Wybrane problemy restrukturyzacji przemysłu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym, s. 23-34
3. Zdrojewski B., Zdrojewski E., Problematyka okręgu i ośrodków przemysłowych Pomorza Zachodniego, s. 35-48
4. Ziolo Z., Geneza Tarnobrzesckiego Ośrodka Przemysłowego, s. 49-78
5. Rochnowski H., Bydgosko-Toruński Okręg Przemysłowy jako przykład okręgu dwubiegunowego, s. 79-108
6. Kamińska V., Kozak A., Czynniki kształtowania się struktur Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, s. 109-122
7. Długosz Z., Soja M., Wpływ Karpackiego Okręgu Przemysłowego na zmiany wybranych struktur demograficznych ludności wiejskiej, s. 123-138
8. Koreckij M.L., Bobrowickij A.W., Miejsce infrastruktury technicznej w obwodowym kompleksie przemysłowym, s. 139-142

9. Kościńska-Jawień H., Delimitacja okręgów przemysłowych w Polsce przeprowadzona przez Główny Urząd Statystyczny, s. 143-144

Regionalne problemy uprzemysłowienia, red. Z. Ziolo, Materiały i Sprawozdania, z. 27, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Kraków 1993

1. Parysek J. J., Stare i nowe problemy badawcze geografii przemysłu, s. 8-19
2. Szymła Z., Ocena stopnia uprzemysłowienia, s.20-29
3. Ziolo Z., Dynamiczny model zmian relacji zachodzących między cechami obszarów górskich, s.30-54
4. Dziadek S., Ekologiczne uwarunkowania rozwoju przemysłu w aglomeracji katowickiej, s. 55-68
5. Rochnowski H., Analiza porównawcza struktur gałęziowych przemysłu miast i terenów wiejskich obszaru Dolnej Wisły według podstawowych i relatywnych kategorii opisu, s. 69 - 83
6. Strykiewicz T., Ocena wpływu przemysłu na warunki życia ludności wybranych ośrodków przemysłowych (na tle innych działów gospodarki narodowej), s.84-99
7. Miszczuk A., Nauka jako potencjalny czynnik restrukturyzacji przemysłu Lublina, s.100-106
8. Parysek J.J., Powiązania systemu przemysłowego i regionalnego Polski (w aspekcie procesów koncentracji przemysłu), s.107-117
9. Milerski O., Terytorialne zasoby jako bariera rozwoju regionów przemysłowych, s.118-123
10. Adamus J., Luchter L., Tematyka prac magisterskich z geografii przemysłu w Instytucie Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 124-132
11. Górecka Ł., Kozak A., Problematyka geografii przemysłu w pracach magisterskich Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej Instytutu Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach w latach 1975-1989, s. 133-135
12. Makiela Z., Problematyka prac magisterskich z zakresu geografii przemysłu prowadzonych w Instytucie Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, s. 136 – 139

Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania, red. Z. Ziolo, Materiały i Sprawozdania, z. 28, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich i Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie, Kraków - Warszawa 1994

1. Ziolo Z., Zmiany otoczenia przedsiębiorstw przemysłowych w nowych warunkach gospodarowania, s.13-21

2. Parysek J.J., Zachowania przestrzenne przedsiębiorstw przemysłowych w nowych warunkach społeczno-ustrojowych (na przykładzie Swarzędzkich Fabryk Mebli S.A.), s.22-30
3. Kuciński K., Przestrzenne aspekty business planu, s. 31-38
4. Sieńko B., Ziolo Z., Przegląd wybranych metod analizy działalności przedsiębiorstw, s.39-49
5. Strykiewicz T., Problematyka przedsiębiorstwa przemysłowego w pracach Komisji Przemian Przemysłu i Komisji Organizacji Przestrzeni Przemysłowej Międzynarodowej Unii Geograficznej, s.50-56
6. Niżnik H. M., Riley R. C., Możliwości wykorzystania doświadczeń gospodarki kapitalistycznej w tworzeniu nowego polskiego ładu gospodarczego (przykład dwóch ośrodków przemysłu włókienniczego: Łódź i Manchester), s.57-66
7. Rochnowski H., Przekształcenia i funkcjonowanie Spółki Toruń-Pacific Company LTD, s.67-75
8. Matykowski R., Szulc R., Przekształcenia własnościowe przedsiębiorstw w województwie poznańskim, s.76-85
9. Kozysa J., Miszczuk A., Żuk K., Procesy prywatyzacji przedsiębiorstw przemysłowych Lubelszczyzny, s.86-95
10. Tkocz M., Niektóre aspekty przekształceń własnościowych w przemyśle chemicznym (na przykładzie zakładów branży gazów technicznych, s.96-104
11. Kudełko M., Przemiany struktury kosztów produkcji w polskich kopalniach węgla kamiennego w procesie transformacji systemu gospodarowania, s.105-112
12. Sieńko B., Ziolo Z., Zmiany powiązań polskiego przemysłu siarkowego w zmieniających się warunkach politycznych i gospodarczych, s.113-124
13. Jażewicz I., Rydz E., Zmiany w funkcjonowaniu zakładów przemysłu spożywczego Słupska w latach 1985-1992, s.125-138
14. Adamczak Z., Funkcjonowanie zakładów przemysłu mięsnego w nowych warunkach społeczno-ekonomicznych (na przykładzie Zakładów Mięśnych w Krotoszynie) s.139-147
15. Wypchło W., Funkcjonowanie Fabryki Samochodów Ciężarowych „STAR” w Starachowicach w nowych warunkach gospodarowania, s.148-157
16. Tobolska A., Funkcjonowanie „Amino” S.A. w zmieniających się warunkach ekonomicznych i społecznych, s.158-163
17. Miształ S., Wpływ wielkości zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych na ich funkcjonowanie w okresie przejściowym do gospodarki rynkowej, s.164-171
18. Pączka S., Badania dotyczące funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania w Polsce, s.172-187

19. Dziadek S., Gospodarka rynkowa a funkcjonowanie przedsiębiorstw transportu samochodowego w województwie katowickim, s.188-200
20. Kamińska V., Rozwój indywidualnych podmiotów gospodarczych w województwie kieleckim, s.201-213
21. Czepczyński M., Restrukturyzacja przedsiębiorstw komunalnych w Gdyni, s.214-218

Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania, red. Z. Ziolo, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie, Kraków-Warszawa 1994

1. Ziolo Z., Zmiana roli przestrzeni geograficznej w procesie transformacji systemu gospodarowania, s.15-21
2. Misztal S., Regionalny aspekt prywatyzacji gospodarki narodowej w Polsce w latach 1988-1991, s.22-38
3. Pączka S., Problematyka badawcza zachowań przestrzennych przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania w Polsce, s.39-47
4. Strykiewicz T., Próba analizy i oceny procesów transformacji przemysłu w Polsce w świetle postfordowskiego modelu elastycznej produkcji i teorii regulacji, s.48-66
5. Budzynowska O., Budzynowski J., Instytucje środowiska transformacji gospodarczej w Polsce, s.67-78
1. Matykowski R., Tobolska A., Przekształcenia społeczno-gospodarcze w Polsce a zróżnicowanie przestrzenne przemysłu, s.79-93
2. Dziadek S., Przemiany strukturalne i przestrzenne przemysłu województwa katowickiego w zmieniających się warunkach gospodarowania, s.94-104
3. Kudelko M., Struktura hierarchiczna polskich kopalń węgla kamiennego w świetle wybranych cech techniczno-ekonomicznych, s.105-114
4. Tkocz M., Strategie rozwoju przemysłu w woj. katowickim a jego kondycja w świetle wybranych mierników, s.115-125
5. Malisiewicz E., Ziolo Z., Zarys procesów restrukturyzacji przemysłu w województwie rzeszowskim, s.126-131
6. Rydz E., Jażewicz I., Przemiany struktur przestrzenno-gałęziowych przemysłu województwa śląskiego w zmieniających się warunkach gospodarowania, s.132-144
7. Dębski J., Problemy i możliwości rozwoju przemysłu w zachodnim regionie przygranicznym Polski, s.145-159
8. Sieńko B., Światowe tendencje zmian przestrzennych kierunków eksportu i importu siarki, s.160-174
9. Parysek J.J., Potrzebowski G.A., Zachowania zakładów przemysłowych wytwarzających artykuły rynkowe i zaopatrzeniowe w warunkach gospodarki rynkowej (na przykładzie przemysłu Krotoszyna), s.175-188

10. Luchter L., Kierunki powiązań zagranicznych elektroenergetyki polskiej na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych oraz możliwości współpracy w ramach integrującej się Europy, s.189-199
11. Melnyk A.F., Doświadczenia i problemy kształtowania małego biznesu w rejonach Ukrainy, s.200-206
12. Kaczan J.P., Niektóre aspekty uzasadniania ekologiczno-gospodarczego alokacji sił wytwórczych w regionach rozwoju intensywnego rolnictwa, s.207-211
13. Lazarowich M., Planning and Development of Local Economie Development Traning Program in Ukraine, s. 212-218
14. Makiela Z., Infrastruktura techniczna w procesie kształtowania obszaru transgranicznego Ukrainy i Polski, s.219-228

Wpływ procesów transformacji gospodarki narodowej na funkcjonowanie jednostek gospodarczych i układów przestrzennych, red. Z. Ziolo, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 1996

1. Rochnowski H., Czy w warunkach transformacji gospodarczej istnieje potrzeba prowadzenia polityki gospodarczej, s. 3-11
2. Misztal S., Transformacja strukturalna w przemyśle Warszawy, s. 12-18
3. Dębski J., Model „lidera” a rozwój obszaru metropolitarnego Warszawy, s. 18-29
4. Pączka S., Łódź jako centrum regionalne w Polsce Środkowej w warunkach transformacji gospodarczej kraju po 1989 r., s. 30-40
5. Dziadek S., Przemiany więzi produkcyjno-przestrzennych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej w Makroregionie Południowym, s. 41-50
6. Rydz E., Jażewicz I., Zachowania się Stoczni „Ustka” S.A. w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej, s.51-59
7. Tkocz M., Funkcjonowanie kopalń węgla kamiennego w warunkach kształtowania się gospodarki rynkowej, s.60-68
8. Kamińska V., Ziolo Z., Struktura branżowa indywidualnej działalności gospodarczej w Polsce Południowo-Wschodniej,s.69-87
9. Strykiewicz T., Potrzebowski G., Kształtowanie się nowego systemu bankowego w Polsce, s.88-103
10. Zastawny F., Krawczuk J., Aktualne zagadnienia rozwoju gospodarczego Ukrainy, s.104-109
11. Włach M., Osobliwości przestrzennych kompleksów rolniczo-przemysłowych w warunkach gospodarki rynkowej, s. 110-112
12. Milerski O., Problemy ekologiczne w procesie transformacji gospodarki w Czechach, s.113-119

13. Riley R., The Influence of the Market Economy on Geographical Specialization in Polish Manufacturing, s. 120-128
14. Troc M., Proces upadłościowy Nowotarskich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Podhale” w Nowym Targu, s.129-137
15. Kudełko J., Miejsce inwestycji zagranicznych w gospodarce kraju, s.138-146
16. Ziolo Z., Oddziaływanie procesów transformacji gospodarki narodowej na funkcjonowanie jednostek gospodarczych, s.146-151

Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej, red. Z. Ziolo, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Kraków - Warszawa 1997

1. Ziolo Z., Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej, s.13-20
2. Strykiewicz T., Geografia przemysłu u progu XXI wieku-refleksje po 28 Międzynarodowym Kongresie Geograficznym, s. 21-28
3. Czerny M., Procesy restrukturyzacji przemysłu w strukturach regionalnych, s.29-38
4. Dziadek S., Przekształcenia organizacji komunikacji miejskiej w aglomeracji katowickiej, s. 39 - 46
5. Rydz E., Jażewicz I., Procesy transformacji ślupskiego ośrodka przemysłowego w latach 1990-1995, s.47-58
6. Woźniak G.M., 1997, Bariery dostosowań rynkowo - produktowych przedsiębiorstw Polski Południowo-Wschodniej, s.59-68
7. Marczyńska-Witczak E., Procesy i konsekwencje restrukturyzacji przemysłu rolno-spożywczego na wsi, s.69-80
8. Suwała W., Kudełko M., Wpływ skali produkcji na opłacalność eksportu węgla kamiennego, s.81-92
9. Makiela Z., Rola transportu w strukturze Polski Południowo-Wschodniej, s.93-104
10. Luchter L., Kształtowanie się zmian w zakresie oddziaływania elektroenergetyki na środowisko w latach dziewięćdziesiątych, s.105-114
11. Kamińska W., Regionalne zróżnicowanie procesu rozwoju pozarolniczej indywidualnej działalności gospodarczej w Polsce w okresie transformacji gospodarki narodowej, s.115-128
12. Tobolska A., Przejawy transformacji w przemyśle województwa poznańskiego, s.129-144
13. Czepczyński M., Koncentracja działalności przemysłowej w Gdyni, s.145-150

14. Kudelko J., Uwarunkowania prawne inwestycji zagranicznych w Polsce, s.151-168
15. Mládek J., Transformation processes of industry in Slovakia, s.169-178
16. Toušek V., Vančura M., Smolová I., Szczyrba, Procesy restrukturalizacji przemysłu w Republice Czeskiej, s.179-184
17. Wardomski L., Wnieszniejsze faktory terytorialno-strukturalnych imieniem Rassiji, s.185-198
18. Samburowa E. N., Prinyje innostrannyje inwjesticji w pieriechodnoj ekonomikie Kitaja (1980-1990r.), s.199-208
19. Milerski O., Problemy gospodarki odpadami w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej w Republice Czeskiej, s.209-216
20. Szurgot B., Strategia transformacji gospodarki, a procesy prywatyzacji na Ukrainie, s.217-220
21. Paszowski M., Przekształcenia strukturalne przemysłu krajów Europy Środkowo-Wschodniej na tle tendencji światowych, s.221-229

Dorobek polskiej geografii przemysłu w badaniach ośrodków akademickich, red. S. Misztal i Z. Ziolo, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału PAN, Kraków-Warszawa 1998

1. Misztal S., Ziolo Z., Wprowadzenie, s. 9-16
2. Misztal S., Działalność Komisji Geografii Przemysłu 1979-1996, s. 17-26
3. Misztal S., Dorobek warszawskiego ośrodka naukowego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 27-96
4. Kortus B., Pakuła L., Charakterystyka i ocena dorobku ośrodka krakowskiego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 97-120
5. Marszał T., Niżnik A. M., Dorobek i kierunki rozwoju geografii przemysłu w łódzkim ośrodku geograficznym, s. 121-146
6. Parysek J. J., Rogacki H., Stryjakiewicz T., Dorobek ośrodka poznańskiego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 147-162
7. Dziadek S., Tkocz M., Geografia przemysłu w ośrodku katowickim, s. 163-178
8. Łoboda J., Slenczek M., Dorobek ośrodka wrocławskiego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 179-190
9. Rochnowski H., Stańczyk A., Kierunki badawcze toruńskiego ośrodka naukowego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 191-202
10. Portalski W., Charakterystyka i ocena dorobku ośrodka gdańskiego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 203-218
11. Kozysa J., Charakterystyka dorobku ośrodka lubelskiego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 219-228

12. Kamińska W., Osiągnięcia ośrodka kieleckiego w dziedzinie geografii przemysłu, s. 229-236
13. Rydz E., Kierunki badawcze geografii przemysłu ośrodka słupskiego, s. 237-242
14. Musielak J., Charakterystyka i ocena dorobku ośrodka szczecińskiego w dziedzinie geografii przemysłu do 1995 r., s. 243-248
10. Ziolo Z., Problematyka badawcza z dziedziny geografii przemysłu w ośrodku rzeszowskim, s. 249-255

Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej, red. Z. Ziolo, Prace Komisji Geografii Przemysłu Nr 1, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2000

1. Ziolo Z., Problemy integracji międzynarodowej przemysłu w procesie zmian systemu gospodarowania, s.13-21
2. Misztal S., Regionalne efekty procesu prywatyzacji przemysłu w Polsce w latach 1989-1995, s. 23-33
3. Dziadek S., Przemiany przemysłu na Ziemi Cieszyńskiej w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej, s.35-43
4. Rochnowski H., Niektóre kierunki, cele i uwarunkowania przemysłu Polski w okresie transformacji, s.45-53
5. Rydz E., Barańska P., Wybrane problemy przemysłu mleczarskiego województwa słupskiego w latach 1990-1996, s. 55-66
6. Czapliński P., Przemysł drzewny na Pomorzu Środkowym w procesie przeobrażeń gospodarczych, s.67-76
7. Gierańczyk W., Wpływ transformacji ustrojowej na zmiany strukturalne w przemyśle województwa toruńskiego, s.77-88
8. Kwiatek-Sołtys A., Miejsce przemysłu w strukturze funkcjonalnej małych miast regionu krakowskiego, s.89-95
9. Szurgot B., Aktualne kierunki restrukturyzacji gospodarki na Ukrainie, s. 97-99
10. Cikało E., Nowosiadło S., Stworzenie specjalnych stref ekonomicznych-poważny czynnik restrukturyzacji gospodarki, s.101-105
11. Вардомский Л., Пространство России в условиях рыночной трансформации, s. 107-116
12. Самбурова Е. Н., Эволюция региональной политики Китая в ходе экономических реформ, s. 117-127

Problemy przemian struktur przestrzennych przemysłu, red. Z. Ziolo, Prace Komisji Geografii Przemysłu Nr 2, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2001

1. Ziolo Z., Współczesne tendencje rozwoju przemysłu i ich problematyka badawcza, s. 9-20
2. Mikołajewicz Z., Przedmiotowa struktura inwestycji przemysłowych wyrazem przemian strukturalnych w polskim przemyśle, s.21-34
3. Szurgot B., Funkcjonowanie szarej strefy w warunkach restrukturyzacji gospodarki, s.35-40
4. Marczyńska-Witczak E., Procesy dezindustrializacji przestrzennej w latach dziewięćdziesiątych na przykładzie Łodzi, s.41-48
5. Rachwał T., Problematyka kwestionariusza do badań funkcjonowania przedsiębiorstwa przemysłowego w okresie transformacji systemu gospodarowania, s. 49-58
6. Czepczyński M., Regionalizm w gospodarce globalnej. Próba analizy tendencji terytorializacji produkcji, s.59-64
7. Piasecka K., Skala i struktura inwestycji zagranicznych w polskim przemyśle, s.65-74
8. Czepczyński M., Struktura inwestycji zagranicznych w Gdyni, s.75-85

Problemy przemian struktur przemysłowych w procesie wdrażania reguł gospodarki rynkowej, red. Z. Ziolo, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 3, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Wydział Ekonomiczny UMCS w Lublinie-Filia w Rzeszowie, Warszawa-Kraków-Rzeszów 2001

1. Strykiewicz T., Orientacje teoretyczno-metodologiczne w geografii przemysłu a transformacja gospodarki, s. 13-27
2. Ziolo Z., Struktura branżowa i koncentracja przestrzenna wiodących światowych firm przemysłowych, s.29-41
3. Rogacki H., Zróżnicowanie aktywności eksportowej i importowej województw Polski, s.43-50
4. Domański B., Przekształcenia terenów poprzemysłowych w województwach śląskim i małopolskim-prawidłowości i uwarunkowania, s. 51-59
5. Gierańczyk W., Stańczyk A., Okręgi przemysłowe w Polsce u progu XXI wieku, s.61-69
6. Rydz E., Jażewicz I., Przemiany strukturalne przemysłu na przykładzie małych miast Pomorza Środkowego, s.71-86
7. Czepczyński M., Transformacja struktur przemysłowych na terenie województwa pomorskiego, s. 87-91

8. Czepczyński M., Przemiany zagospodarowania terenów portowo-przemysłowych aglomeracji Trójmiasta, s.93-97
9. Luchter L., Proces deregulacji elektroenergetyki w Polsce na tle przemian strukturalnych tego sektora w krajach Unii Europejskiej, s.99-113
10. Wdowicka M., Wykształcanie się nowych obszarów przemysłowych w strefie podmiejskiej Poznania, s. 115-122
11. May J., Typy przekształceń miejskich obszarów przemysłowych w latach 90.-przykład Łodzi, s.123-134
12. Bazydło A., Smętkowski M., Wieloński A., Inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych a przekształcenia strukturalne w przemyśle Polski, s.135-148
13. Makiela Z., Przekształcenia Skawińskich Zakładów Koncentratów Spożywczych jako przejaw procesu globalizacji, s.149-154
14. Musielak J., Procesy restrukturyzacji w przemyśle okrętowym (na przykładzie Stoczni Szczecińskiej S.A.), s.155-166
15. Rachwał T., Funkcjonowanie Krakowskich Zakładów Elektronicznych „Telpod” w świetle przemian w polskim przemyśle elektronicznym, s.167-180
16. Rachwał T., Proces restrukturyzacji Zakładów Mięśnych „Nisko” S.A. jako potencjalny czynnik aktywizacji rolniczej bazy surowcowej północnej części województwa podkarpackiego, s.181-189
17. Śpiewak T., Problematyka finansów przedsiębiorstw w wyniku zmian systemu gospodarczego, s.191-197
18. Rachwał T., Kształtowanie się wiodących zakładów przemysłu cukierniczego w Krakowie po 1950 roku, s.199-220
19. Borowiec M., Zmiany kierunków kształcenia Politechniki Krakowskiej i Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie na tle polskiego szkolnictwa technicznego w latach transformacji gospodarki, s. 221-240
20. Szot Z., Przestrzenna organizacja gospodarki narodowej Federacji Rosyjskiej w drugiej połowie lat 90.. s. 241 - 249

Problemy transformacji struktur przemysłowych, red. Z. Ziolo, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 4, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Uniwersytet Rzeszowski-Wydział Ekonomii, Warszawa-Kraków-Rzeszów 2002

1. Domański B., Zagraniczne inwestycje przemysłowe a obszary metropolitarne w Polsce, s.9-18
2. Wieloński A., Bazydło A., Proces integracji europejskiej a przemiany strukturalne w przemyśle Polski, s.19-24
3. Ziolo Z., Piróg S., Lokalizacja zarządów i potencjał ekonomiczny wiodących firm zachodnio-europejskich, s.25-36

4. Rajman J., Trwałość przemysłowo-osadniczych układów przestrzennych w starym rejonie przemysłowym (przykład dorzecza Małej Panwi), s.37-42
5. Rydz E., Szymańska W., Funkcjonowanie zakładów przemysłu obuwniczego regionu śląskiego w zmieniających się warunkach gospodarowania, s.43-56
6. Makiela Z., Wyniki realizacji programów restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego po 1989 roku, s.57-66
7. Czaplinski P., Polityka regionalna a rozwój przemysłu w rejonie śląskim, s.67-78
8. Rachwał T., Proces restrukturyzacji przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce Południowo-Wschodniej (na wybranych przykładach), s.79-88
9. Śleszyński P., Struktura i koncentracja przestrzenna siedzib ważniejszych przedsiębiorstw w Warszawie w 1999 roku, s.89-114
10. Wiedermann K., Restrukturyzacja i modernizacja hutnictwa żelaza Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego po 1989 roku, s.115-128
11. Kamińska W., Polityka państwowa wobec sektora małych i średnich firm w latach 1990-2000, s.129-140
12. Reško D., Kształtowanie się przedsiębiorstwa usługowo-handlowego PROFEX CONSULTING, s.141-146
13. Luchter L., Uwarunkowania i skala redukcji zanieczyszczeń gazowych w krajowych elektrowniach zawodowych, s.147-158
14. Majewski J., Zmiany strukturalne przemysłu na tle przewozów kolejowych, s.159-166
15. Borowiec M., Zmiany kierunków kształcenia w Akademii Ekonomicznej w Krakowie w okresie transformacji gospodarki narodowej, s. 167 - 180
16. Szot Z., Wybrane problemy transformacji struktur przemysłowych w Federacji Rosyjskiej, s. 181 - 184
17. Goleniewski P., Polityka akcyzowa a kondycja finansowa polskiego przemysłu spirytusowego i tytoniowego, s.185-192

Kształtowanie się struktur przemysłowych, red. Z. Ziolo i Z. Makiela, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 5, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2003

1. Misztal S., Transformacja własnościowa działalności przemysłowej w Polsce według województw, s. 9-30
2. Dębski J., Lokalne bieguny wzrostu w Polsce (według budżetów gmin i przedsiębiorczości prywatnej), s. 31-58
3. Makiela Z., Europark Mielec - specjalna strefa ekonomiczna w regionie podkarpackim, s. 59-72

4. Gierańczyk W., Stańczyk A., Korporacje międzynarodowe w przestrzeni globalnej, s. 73-84
5. Wajda E., Proces kształtowania się Motoroli jako firmy ponadnarodowej, s. 85-114

Przemysł w procesie globalizacji, red. Z. Ziolo i Z. Makiela, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 6, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2003

1. Ziolo Z., Kształtowanie się przedsiębiorstw przemysłowych w procesie globalizacji, s. 9-20
2. Wieloński A., Przemysł Nowej Gospodarki, s. 21-26
3. Strykiewicz T., Wajda J., Organizacja przestrzenna grup kapitałowych jako problem badawczy geografii ekonomicznej, s. 27-48
4. Makiela Z., Przejawy procesu globalizacji w rozwoju infrastruktury transportowej w Polsce, s. 49-58
5. Pakuła L., Tendencje restrukturyzacji przemysłu Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego w dobie transformacji, s. 59-66
6. Tkocz M., Przejawy procesu globalizacji w przemyśle województwa śląskiego, s. 67-76
7. Gierańczyk W., Wybrane aspekty konkurencyjności polskiego przemysłu w dobie globalnych wyzwań rozwoju, s. 77-86
8. Stańczyk A., Społeczno-gospodarcze aspekty konkurencyjności Polski w warunkach globalizacji, s. 87-100
9. Sala S., Wybrane cechy działalności korporacji transnarodowych i ich implikacje dla Polski, s. 101-108
10. Wajda E., Zoričič-Wołek M., Proces kształtowania się korporacji IBM, s. 109-118
11. Wajda E., Zalewska K., Struktura przestrzenno-organizacyjna korporacji General Motors, s. 119-128
12. Rachwał T., Globalne uwarunkowania restrukturyzacji przedsiębiorstw Polski Południowo-Wschodniej, s. 129-138

Przemiany struktur przemysłowych, red. Z. Ziolo i Z. Makiela, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 7, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Zakład Przedsiębiorczości Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2004

1. Rydz E., Proces kształtowania się Słupskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, s. 9-24

2. Namyślak B., Kapitał zagraniczny w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce, s. 25-30
3. Tobolska A., Procesy koncentracji gospodarczej dużych przedsiębiorstw przemysłowych Poznania, s. 31-42
4. Szmytkowska M., Czepczyński M., Przemysł w mieście poprzemysłowym. Przykład Gdyni., s. 43-52
5. Wiedermann K., Wybrane problemy kształtowania się nowej struktury przemysłowej na obszarze GOP, s. 53-62
6. Stankowski R., Rozwój małych firm na terenie gminy Pleśna, s. 63-70
7. Huculak M., Przekształcenia własnościowe w przemyśle piwowarskim w Polsce po 1990 r., s. 71-86
8. Klimczak P., Przemiany funkcjonowania wiodących przedsiębiorstw dawnego COP –u: Huty Stalowa Wola S.A. i Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL-Rzeszów” S.A., s. 87-96
9. Ziolo Z., Kształtowanie się firm informatycznych jako nowych elementów struktury przestrzennej przemysłu, s. 97-106

Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu, red. Z. Ziolo i T. Rachwał, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 8, Komisja Geografii Przemysłu PTG w Warszawie i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2006

1. Ziolo Z., Zróżnicowanie światowej przestrzeni przemysłowej w świetle koncentracji siedzib zarządów wiodących korporacji, s. 9-26
2. Domański B., Polski przemysł na tle przemysłu Europy Środkowej i Wschodniej, s. 27-36
3. Kostrubiec B., Delokalizacja przedsiębiorstw-przejaw światowej samoregulacji, s. 37-46
4. Tobolska A., Matykowski R., Działalność przemysłowa w warunkach wzrastającej internacjonalizacji i globalizacji na przykładzie wybranych produktów, s. 47-59
5. Brezdeń P., Uwarunkowania bezpośrednie inwestycji zagranicznych i ich wpływ na umiędzynarodowienie działalności produkcyjnej w województwie dolnośląskim, s. 60-73
6. Tkocz M., Sobala P., Kapitał zagraniczny w przemianach gospodarczych tradycyjnego ośrodka przemysłowego na przykładzie Chorzowa, s. 74-79
7. Sala S., Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a procesy globalizacji, s. 80-90
8. Gierańczyk W., Rola przedsiębiorstw w polskiej gospodarce w okresie transformacji ustrojowej, s. 91-99

9. Paszkowski M., Luchter L., O problemach pomiaru efektów transformacji gospodarczej w porównaniach międzynarodowych, s. 100-108
10. Wieloński A., Szmigiel K., Europejskie uwarunkowania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, s. 109-114
11. Reško D., Funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w otoczeniu międzynarodowym, s. 115-126
12. Wielgus G., Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, s. 127-138
13. Micek G., Problematyka funkcjonowania firm informatycznych w ujęciu przestrzennym, s. 139-151
14. Huculak M., Procesy współkształtujące globalizację przemysłu piwowarskiego Europy, s. 152-159
15. Szmytkowska M., Rozwój sektora teleinformatycznego w Trójmieście jako przejaw procesów globalizacji, s. 160-166
16. Komornicki T., Eksport w ujęciu regionalnym jako miernik rozwoju przemysłu, s. 167-178
17. Jaworski J., Offset jako czynnik rozwoju przemysłu, s. 179-191
18. Rachwał T., Restrukturyzacja technologiczna przedsiębiorstw przemysłowych Polski Południowo-Wschodniej jako czynnik podnoszenia ich konkurencyjności na rynku międzynarodowym, s. 192-203
19. Makiela Z., Funkcjonowanie Przedsiębiorstwa Poszukiwań i Eksploatacji Złóż Ropy Naftowej i Gazu „Petrobaltic” w okresie transformacji gospodarczej na tle rozwoju przemysłu naftowego, s. 204-211
20. Fedan R., Przemiany w przemyśle mleczarskim w regionie przemysłowym, s. 212-218
21. Wajda E., Rozwój i struktura przestrzenna działalności Nokii w latach 1997-2003, s. 219-240

Efekty restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 9, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2006

1. Ziolo Z., Problematyka badawcza efektów restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej, s. 11-19
2. Wieloński A., Szmigiel K., Regionalne strategie innowacji jako czynnik aktywizacji polskiej przestrzeni przemysłowej, s. 20-27
3. Tkocz M., Efekty restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce, s. 28-39
4. Rydz E., Szymańska W., Efekty restrukturyzacji słupskiego ośrodka przemysłowego w latach wdrażania gospodarki rynkowej (na wybranych przykładach), s. 40-51

5. Czapliński P., Wpływ procesów transformacji na lokalne struktury przemysłu na przykładzie byłego województwa śląskiego, s. 52-61
6. Gierańczyk W., Restrukturyzacja przestrzeni przemysłowej wybranych miast woj. kujawsko-pomorskiego w okresie transformacji ustrojowej, s. 62-72
7. Staszewska S., Marcinowicz D., Struktura funkcjonalno-przestrzenna wybranych terenów przemysłowych miasta Poznania, s. 73-82
8. Tobolska A., Nowy model organizacji i funkcjonowania starych przedsiębiorstw przemysłowych, s. 83-97
9. Rachwał T., Efekty restrukturyzacji przedsiębiorstw przemysłowych Polski Południowo-Wschodniej, s. 98-115
10. Męczyński M., Przestrzenne zróżnicowanie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych w Polsce, s. 116-129
11. Jaworski J., Restrukturyzacji polskiego przemysłu zbrojeniowego, s. 130-142
12. Wilkosz A., Procesy restrukturyzacji Alstom Konstal S.A. w Chorzowie, s. 143-153
13. Kilar W., Przemiany funkcjonowania Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego „Jarlan” w Jarosławiu (ze szczególnym uwzględnieniem lat 1999-2003), s. 154-169
14. Sala S., Polskie firmy na tle zagranicznych korporacji w dobie globalizacji, s. 170-180
15. Sobala-Gwosdz A., Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie podkarpackim do końca 2003 r., s. 181-191

Procesy transformacji układów przestrzennych przemysłu na tle zmieniającego się otoczenia (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 10, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2008

Procesy kształtowania się układów regionalnych przemysłu

1. Ziolo Z., Procesy transformacji przemysłowych układów przestrzennych na tle zmieniającego się otoczenia, s. 11-22
2. Czapliński P., Zmiany struktury przestrzennej przemysłu w subregionie śląskim, s. 23-34
3. Szmielińska-Pietraszek P., Szymańska W., Przestrzeń przemysłowa Szczecinka i Lęborka w układach regionalnych województwa pomorskiego i zachodniopomorskiego, s. 35-44
4. Dorocki S., Kształtowanie się regionów przemysłowych Francji, s. 45-54
5. Sala S., Wpływ procesów globalizacji na region, s. 55-66

6. Maśloch P., Kształtowanie się ubóstwa jako wynik współczesnych procesów globalizacyjnych, s. 67-75
7. Czwarłyńska M., Obszary pogórnice w postindustrialnej transformacji Górnego Śląska, s. 76-85

Procesy transformacji wybranych przemysłów w Polsce i na świecie

8. Wieloński A., Machowski J., Bezpieczeństwo energetyczne Polski, s. 86-92
9. Wiedermann K., Czynniki i skutki rozwoju przemysłu motoryzacyjnego na terenie województwa śląskiego, s. 93-108
10. Niemczak M., Przemiany struktur polskiego przemysłu cukrowniczego jako efekt procesu restrukturyzacji, s. 109-122
11. Dajczak K., Przemysł stoczniowy w Polsce i na świecie, s. 123-129
12. Gierańczyk W., Międzynarodowe uwarunkowania pozyskiwania ropy naftowej w rejonie kaspijskim, s. 130-139
13. Wójtowicz M., Rozwój przemysłu samochodowego w Brazylii w latach 1957-2005, s. 140-153

Procesy zmian funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych

14. May J., Adaptacja przedsiębiorstw przemysłowych-przykład Łodzi, s. 156-172
15. Repetowski R., Rola innowacji w funkcjonowaniu przedsiębiorstw przemysłowych, s. 173-187
16. Kilar W., Cieluch M., Kształtowanie się i organizacja przestrzenna korporacji ponadnarodowej Honda, s. 188-203

Wpływ specjalnych stref ekonomicznych i inwestycji zagranicznych na struktury przemysłu

17. Smętkowski M., Rola specjalnych stref ekonomicznych w kształtowaniu struktury przestrzennej przemysłu w Polsce, s. 204-216
18. Brezdeń P., Spallek W., Specjalne strefy ekonomiczne w przestrzeni gospodarczej województwa dolnośląskiego, s. 217-229
19. Huculak M., Inwestycje zagraniczne w przemyśle Krakowa, s. 230-244

Zagadnienia przemysłu w systemie edukacyjnym

20. Borowiec M., Kształcenie na poziomie akademickim jako czynnik przygotowania kadr dla przemysłu województwa podkarpackiego, s. 245-266
21. Tracz M., Treści z zakresu geografii przemysłu w podstawach programowych i wybranych programach nauczania oraz podręcznika do geografii na poziomie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej, s. 267-272.

Problematyka badawcza geografii przemysłu (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 11, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2008

1. Ziolo Z., Problemy badawcze struktury przestrzennej przemysłu, s. 9-25

2. Gierańczyk W., Badanie struktur przemysłowych w Polsce w dobie globalizacji ze szczególnym uwzględnieniem struktury przestrzennej, s. 26-39
3. Paszkowski M., Kształtująca się gospodarka sieciowa jako pole badawcze geografii przemysłu, s. 40-45
4. Czapliński P., Problematyka badawcza przemysłu w geografii na tle nauk ekonomicznych, s. 46-52
5. Rachwał T., Problematyka badawcza funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych, s. 53-85
6. Gierańczyk W., Problematyka definiowania zmian w tendencjach lokalizacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych w dobie globalizacji, s. 86-97
7. Wiedermann K., Koncepcja efektów mnożnikowych w wyznaczaniu wpływu przedsiębiorstw na otoczenie społeczno-gospodarcze, s. 98-106
8. Sala S., Wybrane problemy metodologiczne badań procesów globalizacji, s. 107-115

Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 12, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków 2009

1. Ziolo Z., Procesy kształtowania się światowych korporacji i ich wpływ na otoczenie, s. 11-32
2. Woźniak M. G., Zmiany strukturalne gospodarki Polski po 1990 roku, s. 33-44
3. Bał-Woźniak T., Infrastruktura systemu innowacyjnego jako czynnik transformacji struktur przemysłowych, s. 45-58
4. Wieloński W., Renesans polskiego hutnictwa żelaza i stali, s.59-62
5. Wójtowicz M., Wpływ globalizacji i integracji w ramach MERCOSUR na wymianę handlową produktów przemysłu samochodowego Brazylii w latach 1990-2006, s. 63-78
6. Lizak P., Wpływ koncernu Fiat na kształtowanie się przemysłu samochodów osobowych w Polsce, s. 79-86
7. Niemczak M., Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na przekształcenia struktur polskiego przemysłu cukrowniczego, s. 87-96
8. Kilar W., Koncentracja przestrzenna światowych firm informatycznych, s. 97-108
9. Męczyński M., Przestrzenna dyfuzja technologii informacyjno-komunikacyjnych (na przykładzie rozprzestrzeniania się kodu kreskowego w województwie wielkopolskim), s. 109-122
10. Warcholik W., Europejskie programy GNSS na rynku globalnych systemów nawigacyjnych, s. 123-132

11. Wiedermann K., Trojak A., Specjalne strefy ekonomiczne i strefy przemysłowe w kształtowaniu rozwoju gospodarczego regionów na przykładzie Polski i Czech, s.133-144
12. Grzyb U., Zmiany w funkcjonowaniu rosyjskich parków naukowo-technologicznych, s. 145-152
13. Machowski J., Przedsiębiorstwo jako aktywny podmiot kształtujący przestrzeń, s. 153-158
14. Repetowski R., Zmiany w marketingowej orientacji przedsiębiorstw przemysłowych w dobie postępującej globalizacji, s. 159-168
15. Niżnik A. M., Unia Europejska, globalizacja i Polska, s. 169-172
16. Świerczewska-Pietras K., Rewitalizacja zamknięta, jako przykład zagospodarowania poprzemysłowego obszaru Łodzi, s. 173-182
17. Kopec M., Regeneracja przemysłowych miast angielskich na przykładzie miasta Barnsley, s. 183-193

Funkcje przemysłu w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego / Functions of industry in the developing of an information society, (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 13, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa – Kraków 2009

1. Ziolo Z., Rola przemysłu w procesie kształtowania społeczeństwa informacyjnego, s. 11-20
2. Strykiewicz T., Lokalizacja firm i zachowania przestrzenne pracowników sektora informatycznego (na przykładzie poznańskiego obszaru metropolitalnego), s. 21-33
3. Tkocz M., Żydzik J., Przejawy społeczeństwa informacyjnego w województwie śląskim, s. 34-41
4. Raczyk A., Dobrowolska-Kaniewska H., Kształtowanie struktur przestrzennych sektora przemysłu i usług według poziomów techniki na przykładzie województwa dolnośląskiego, s. 42-55
5. Świdurska A., Kształtowanie się przemysłu wysokiej techniki w Polsce, s. 56-67
6. Świerczewska-Pietras K., Inwestycje w infrastrukturę informatyczną podmiotów gospodarczych działających na poprzemysłowym obszarze objętym Lokalnym Programem Rewitalizacji Zabłocia w Krakowie, s. 68-81
7. Gierańczyk W., Innowacyjność jako główny filar społeczeństwa informacyjnego Europy, s. 82-94
8. Borowiec M., Dorocki S., Jenner B., Wpływ zasobów kapitału ludzkiego na kształtowanie społeczeństwa informacyjnego i innowacyjności struktur przemysłowych, s. 95-109

9. Kilar W., Zróżnicowanie potencjału ekonomicznego światowych korporacji informatycznych, s. 110-121
10. Stachowiak K., Ewolucja przemysłu zaawansowanej technologii i sektora teleinformatycznego (ICT) w Finlandii, s. 122-132
11. Wójtowicz M., Procesy kształtowania się przemysłu komputerowego Brazylii, s. 133-142
12. Brzozowski T. T., *Teleworking / telecommuting* – system podnoszący stopień z informatyzowania sektora pracy. Szanse i zagrożenia dla społeczeństwa informacyjnego, s. 143-162.

Problemy kształtowania się przestrzennych struktur przemysłowych i ich otoczenia/ Problems in the formation of industrial spatial structures and their surrounding (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 14, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa – Kraków 2009

1. Jakobson A., Kirillova T., Lidin K., Batsun N., Gafarova E., Some problems of transition to post-industrial development in the Siberian region, s. 9-17
2. Syssoeva N. M., Industrial complexes and global financial risks, s. 18-21
3. Ptáček P., The role of foreign direct investment (FDI) in establishing of knowledge economy in the Czech Republic: the case of knowledge- intensive business services, s. 22-30
4. Rachwał T., Wiedermann K., Kilar W., Rola przemysłu w gospodarce układów regionalnych Unii Europejskiej, s. 31-42
5. Miszczyński M., The emerging knowledge economy: an analysis of the issues and possible outcomes of the information age in the context of Central Eastern European creative city, s. 43-49
6. Lizak P., Kształtowanie się przemysłu samochodów osobowych w krajach Europy Środkowej w latach 1997 – 2007, s. 50-56
7. Chmurski M., Wieloński A., Restrukturyzacja polskiego przemysłu środków transportu szynowego na przykładzie przedsiębiorstwa Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz SA, s. 57-64
8. Matykowski R., Tobolska A., Funkcjonowanie zakładów przemysłowych XXI wieku na przykładzie Swedwood Poland i Volkswagen Motor Polska Sp. z o.o. Analiza dojazdów do pracy, s. 65-75
9. Krupa K. W., Sieci biznesowe i innowacyjność MSP, s. 76-80
10. Brezdeń P., Spallek W., Efektywność firm korporacyjnych o dobrym standingu w województwie dolnośląskim w ujęciu przestrzennym, s. 81-94
11. Nowak M. J., Goleniowski Park Przemysłowy jako przykład aktywnej polityki przestrzennej prowadzonej w gminie, s. 95-103

12. Kurek S., Starzenie się ludności na obszarach przemysłowych w Polsce, s. 104-120
13. Winiarczyk-Rażniak A., Dostępność do usług kulturalnych w Meksyku, s. 121-134

Procesy transformacji przemysłu i usług w regionalnych i krajowych układach przestrzennych / Processes Of Transformation of Industry and Services in Regional and National Spatial Systems (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 15, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa – Kraków 2010

1. Życie i twórczość Profesora doktora habilitowanego Stanisława Misztala, s. 9-17
2. Wykaz prac Profesora doktora habilitowanego Stanisława Misztala, s. 18-29
3. Strykiewicz T., Przemiany w geografii przemysłu, s. 30-44
4. Ziolo Z., Uwarunkowania kształtowania się procesów transformacji przemysłu i usług, s. 45-60
5. Hryniewicz J. T., Gospodarka oparta na wiedzy a globalne procesy geopolityczne, s. 61-68
6. Demecki W., Zukowski P., Budowa strategii jako narzędzia innowacyjnego zarządzania organizacją, s. 69-84
7. Janczewska D., Proces kształtowania potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw z grupy MSP w sektorze konstrukcji stalowych w warunkach konkurencji na rynku Unii Europejskiej, s. 85-98
8. Wieloński A., Wielkość i struktura eksportu miarą konkurencyjności polskiego przemysłu, s. 99-104
9. Komornicki T., Rola wymiany towarowej ze wschodnimi sąsiadami Polski w gospodarce lokalnej, s. 105-116
10. Śleszyński P., Powiązania organizacyjne i właścicielskie przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych w Polsce oraz ich znaczenie dla rozwoju regionalnego, s. 117-129
11. Czaplinski P., Przestrzenny wymiar procesów transformacji przemysłu w województwie pomorskim, s. 130-141
12. Wiedermann A., Funkcje przemysłu w potencjale społeczno-ekonomicznym centrów rozwoju województwa śląskiego, s. 142-155
13. Brambert P., Zróźnicowanie przestrzenne siły ekonomicznej wiodących przedsiębiorstw w regionie świętokrzyskim, s. 156-164
14. Bałach-Frankiewicz J., Rozwój przemysłu oraz usług na terenie Jelcza-Laskowic jako czynnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście, s. 165-176

15. Świerczewska-Pietras K., Instrumenty wspierające działania rewitalizacyjne i ich wpływ na aktywizację zdegradowanych układów przestrzennych na przykładzie Wrocławia, Łodzi i Krakowa, s. 177-184
16. Siłka P., Przykład indeksu potencjału innowacyjnego dla wybranych miast Polski, s. 185-196
17. Świdurska A., Efektywność rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych wysokiej techniki w Polsce, s. 197-208
18. Bauer K., Kryzys finansowy a restrukturyzacja przedsiębiorstw w stanie upadłości, s. 209-218
19. Brzozowski T. T., Koncepcja zrównoważonego rozwoju wyzwaniem dla procesów transformacji przemysłu i usług, s. 219-228
20. Soboń J., Szewczyk R., Instruments financed by the regional policy, s. 229-234
21. Brezdeń P., Drozdowska J., Spallek W., Wybrane instytucje prorozwojowe związane z pomocą publiczną w aktywizacji polskiej gospodarki, s. 235-257
22. Malarz M., Zmiany sieci hotelowej w aglomeracji krakowskiej po II wojnie światowej, s. 258-269
23. Skotarczak T., Nowak M. J., Sektor budownictwa i handlu w działalności przedsiębiorców w metropoliach w zachodniej Polsce, s. 270-278
24. Wagner A., Mazur R., Kramarz P., Studium możliwości ekoturystycznego wykorzystania zbiornika dobczyckiego i rzeki Raby w świetle badań ankietowych, s. 279-285
25. Malarz R., Charakterystyka kandydatów na studia z turystyki i rekreacji na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, s. 286-298
26. Wykaz ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych z cyklu poświęconego problematyce geografii przemysłu i usług, s. 296-298

Procesy przemian przemysłu i usług w wybranych krajach / Processes of Transformation of Industry and Services in Selected Countries (red. Z. Ziolo i T. Rachwał), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG Nr 16, Komisja Geografii Przemysłu PTG i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa – Kraków 2010

1. Jakobson A., Evolution of the city of Irkutsk economic-geographic position in various scales, s. 9-19
2. Elagin S., Development of industrial areas on the territory of Moscow and their reorganization at the turn of the XX and 21st century, s. 20-28
3. Lux G., Location differences of services and industry: A Central European dichotomy, s. 29-37

4. Rodionova I., Kokuiytseva T., Structural changes of world industry in post-industrial society and structural shifts in the world high-tech production allocation, s. 38-50
5. Freydmann O., Marketing and logistical technologies in creating multiplicative effect of territorial development, s. 51-57
6. Vančura M., Mintálová T., Toušek V., Blažek M., Innovation environment in the Czech Republic, s. 58-66
7. Mintálová T., Vančura M., Toušek V., Blažek M., Innovative environment of the Zlínský Region, s. 67-75
8. Gierańczyk W., Rola własności intelektualnej w budowaniu innowacyjności krajów Unii Europejskiej, s. 76-86
9. Kurek S., Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej w świetle wybranych mierników, s. 87-104
10. Rachwał T., Struktura przestrzenna i działowa przemysłu Polski na tle Unii Europejskiej w dwudziestolecie rozpoczęcia procesów transformacji systemowej, s. 105-124
11. Dorocki S., Współczesne procesy internacjonalizacji produkcji i delokalizacji przemysłu samochodowego Francji, s. 125-136
12. Wójtowicz M., Transformacja i globalna ekspansja brazylijskiego przemysłu lotniczego na przełomie XX i XXI wieku na przykładzie koncernu EM-BRAER, s. 137-152
13. Kilar W., Procesy kształtowania się korporacji Ericsson, s. 153-168
14. Tkocz M., Żydzik J., Rola światowego koncernu w przemianach przestrzeni przemysłowej Polski w okresie transformacji na przykładzie The Coca-Cola Company, s. 169-175
15. Czapliński P., Stawarska A., Przejawy procesu globalizacji w sferze produkcji na przykładzie Scania Production Słupsk S.A., s. 176-186
16. Gurbała M., Przemysł high-tech a poziom rozwoju społeczno-gospodarczego krajów, s. 187-200
17. Batsun N., Advertising and business image: the Russian specificity, s. 201-204
18. Lidin K.L., Sumenkova M. A., Competitiveness and the emotional essence of a region image, s. 205-212
19. Gafarova E., Problems of formation of turistic-recreational complex in Irkutsk Region, s. 213-217
20. Kibycz A., Uwarunkowania rozmieszczenia usług turystycznych na Huculczyźnie, s. 218-225
21. Rettinger R., Stan i perspektywy rozwoju bazy noclegowej w obwodzie lwowskim, s. 226-236
22. Renata Rettinger, Rozmus M., Przestrzenne zróżnicowanie wielkości ruchu turystycznego w Grecji, s. 237-250

23. Winiarczyk-Rażniak A., Raźniak P., Poziom zadowolenia turystów zagranicznych a perspektywy wzrostu ruchu turystycznego w Meksyku, s. 251-258
24. Winiarczyk-Rażniak A., Dystrybucja usług medycznych w Meksyku, s. 259-266

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	5
Introduction	7
NATALIA BATSUN	
Quality of Life and Market	9
PAWEŁ BONAR	
Funkcjonowanie korporacji Ericsson w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego	11
MONIKA BOROWIEC	
Zmiany kierunków kształcenia akademickiego w Polsce	13
PAWEŁ BREZDEŃ, WALDEMAR SPALLEK	
Rynek pracy województwa dolnośląskiego w okresie spowolnienia gospodarczego	15
TOMASZ TADEUSZ BRZOZOWSKI	
Kryzys jako problem filozoficzno-społeczny	16
PAWEŁ CZAPLIŃSKI	
Funkcjonowanie przemysłu przetwórstwa rybnego w Polsce w okresie kryzysu gospodarczego pomorskim	17
SŁAWOMIR DOROCKI	
Wpływ kryzysu gospodarczego na przemiany struktur regionalnych Francji	19
OXANA FREYDMAN	
The Role of Marketing and Logistical Technologies in Creating Multiplicative Effect of Territorial Development	20
ELENA GAFAROVA	
The System Approach to Innovative Development of Regional Foodstuff Market of in the Conditions of Crisis	22
NINA GRAD, MATEUSZ DUSZYK	
Rola usług i ich lokalizacji w przekształceniach społeczno-gospodarczych województwa małopolskiego po 2000 roku.....	23
ANATOL JAKOBSON	
A Local Crisis as a SpecificPart of the Global One: the Case of Siberia....	25

ANNA KIBY CZ	
Dostępność przestrzenna huculszczyzny jako determinanta rozwoju usług turystycznych.....	27
WIOLETTA KILAR	
Wpływ kryzysu na funkcjonowanie korporacji Panasonic	29
KATARZYNA KOWALSKA	
Możliwości oceny wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w handlu dla urzeczywistniania rozwoju lokalnego i regionalnego	31
KAZIMIERZ W. KRUPA	
Economic and Technical Development Zones in China	33
KAZIMIERZ W. KRUPA	
Innovation Knowledge Economy	35
SŁAWOMIR KUREK	
Wpływ zmian w strukturze wieku ludności na krajowy rynek pracy w świetle wyzwań srebrnej ekonomii.....	36
KONSTANTIN L. LIDIN, MARY E. SUMENKOVA	
On the Problem of Spatial Placement of Companies Engaged in Emotion.....	37
PIOTR LIZAK	
Proces kształtowania się słowackiego przemysłu motoryzacyjnego jako wyraz konkurencyjności	39
JERZY ŁADYSZ, ALEKSANDER ŁADYSZ	
Regionalne zróżnicowanie rozwoju sektora ICT w Federacji Rosyjskiej	40
ROMAN MALARZ	
Ocena walorów środowiska geograficznego jednostek terytorialnych na potrzeby turystyki	41
JACEK MAY	
Zmiany potencjału społeczno-gospodarczego miast a struktura funkcjonalno-przestrzenna sieci osadniczej województwa łódzkiego w latach 1999-2008	43
FRANCISZEK MRÓZ	
Pielgrzymowanie i turystyka religijna w latach ostatniego światowego kryzysu gospodarczego na przykładzie europejskich centrów pielgrzymkowych (Lourdes, Fatimy, San Giovanni Rotondo, Santiago de Compostela, La Salette, Pompei, Jasnej Góry i Kalwarii Zebrzydowskiej).....	46

PAWEŁ NOWAK	
Funkcjonowanie sektora motoryzacyjnego w okresie kryzysu w latach 2008-2009.....	48
DARIUSZ NOWOTNIK	
Migracje zagraniczne w krajach Unii Europejskiej w warunkach kryzysu gospodarczego.....	50
DANUTA PIRÓG	
Usługi edukacyjne na poziomie akademickim w kontekście wymagań rynku pracy.....	51
TOMASZ RACHWAŁ	
Wpływ kryzysu na zmiany produkcji przemysłowej w Polsce.....	53
RENATA RETTINGER	
Wpływ kryzysu gospodarczego na sytuację demograficzną Ukrainy.....	57
RENATA RETTINGER, PIOTR STASZAK	
Wpływ kryzysu na wielkość pasażerskiego ruchu powietrznego na świecie na podstawie wybranych przykładów.....	58
ELENA A. RUSH	
Ways of Water Quality Improvement and Protection in the Angara River Watershed.....	60
ONDŘEJ ŠERÝ	
Impacts of Economic Crisis on Regions Dominated by Motor Vehicle Industry (the Case of Vysočina Region).....	64
NATALIA M. SYSSOEVA, PAVEL A. SADOVSKY	
Impact of Crisis on the Spatial Structure of the Network Company.....	65
KATARZYNA ŚWIERCZEWSKA-PIETRAS	
Zmiany struktury przestrzennej obszaru Zabłocia w Krakowie objętego lokalnym programem rewitalizacji.....	67
WITOLD WARCHOLIK, MARCIN SEMCZUK	
Ruch turystyczny w Pienińskim Parku Narodowym.....	68
MIROSLAW WÓJTOWICZ	
Wpływ światowego kryzysu gospodarczego na brazylijski i meksykański przemysł samochodowy.....	68
MAŁGORZATA ZDON-KORZENIOWSKA, TOMASZ RACHWAŁ	
Turystyka w warunkach światowego kryzysu gospodarczego.....	71
ZBIGNIEW ZIOŁO	
Wpływ światowego kryzysu na funkcjonowanie przedsiębiorstw, układów regionalnych i gospodarki narodowej.....	73

TOMASZ RACHWAŁ

Wykaz ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych
z cyklu poświęconego problematyce geografii przemysłu i usług 74

WIOLETTA KILAR

Wykaz publikacji z zakresu problematyki przemysłu i usług 77

